T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAVAŞ, SİYASAL ŞİDDET EKSENİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: TÜRKİYE'DE MÜLTECİLİK

MÜZEYYEN ARAÇ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ DENİZ EROĞLU UTKU
EDİRNE 2019

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAVAŞ, SİYASAL ŞİDDET EKSENİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: TÜRKİYE'DE MÜLTECİLİK

MÜZEYYEN ARAÇ

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ DENİZ EROĞLU UTKU
EDİRNE 2019

T.C

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜZEYYEN ARAÇ tarafından hazırlanan SAVAŞ, SİYASAL ŞİDDET EKSENİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: TÜRKİYE'DE MÜLTECİLİK Konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin 15.-16. maddeleri uyarınca ../../ 2019 …..günü saat yapılmış olup, tezin OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JURİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA

ÖZET

Savaş, Siyasal Şiddet Ekseninde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye'de Mültecilik

21. yüzyılda Ortadoğu coğrafyası, savaşlar, soykırımlar ve diğer siyasal/maddi çatışma türevlerinin vücut bulduğu bir bölge haline gelmiştir. Bu durum, büyük çapta insani krizler ve yerinden edilmiş kitlelerin açığa çıkmasına neden olmuştur. Mültecilerinin yerinden edilme deneyimleri, karşılaştıkları çatışma türevleri ve bu süreçte geliştirdikleri direnç biçimlerinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmaya toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde bakıldığında hukuki kuralların ve idari pratiklerin "görünmez" hale getirdiği mülteci LGBTİ'+lar ile karşılaşmaktayız.

Bu tez çalışmasında İran'dan, Türkiye'ye cinsiyet güvensizliği algısı nedeniyle göç eden mülteci LGBTİ+'ların göç kararları incelenmiştir. Çalışmada göç edenlerin göç kararları Cohen ve Sirkeci tarafından (2011) geliştirilen Çatışma Modeli bağlamında ele alınmış, bir diğer ifadeyle insani güvenliksizlik algısının önemine vurgu yapılmaktadır. Bu tezde İranlı LGBTİ+'ların göç etmek için Türkiye'yi seçme nedenleri ve Türkiye'de yaşadıkları süreç ele alınmış, sahip oldukları güvenliksizlik algısı göç deneyimleri nasıl etkilemektedir analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Göç, Çatışma, Toplumsal Cinsiyet, Mülteci, İranlı LGBTİ+

ABSTRACT

Gender Inequality in The Presence of War, Political Violence: LGBTIs Refugees in Turkey

In the 21st century, the Middle East was transformed into a region where geography, wars, genocides and other political / material conflict derivatives were formed; humanitarian crisis and displacement.

Refugees' displacement experiences, conflict variants they encounter and the forms of resistance they develop in this process seem to be different when the refugees are ignored or refused to convert them to asylum seekers. When we look at this differentiation from the perspective of gender inequality, we come across refugee LGBTI+, where legal rules and administrative practices make them “invisible”.

In this study, migration decisions of the refugee LGBTI+, who migrated from Iran to Turkey due to the perception of gender insecurity, were examined. In this study, migration decisions of migrants were taken into consideration in the context of Conflict Model developed by Cohen and Sirkeci (2011). In this thesis, the reasons for the Iranian LGBTI+ to choose Turkey for migration and the process in which they live in Turkey were discussed.

Keywords

Migration, conflict, Gender, Refugee, Iranian LGBTI+

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

İÇİNDEKİLER iii

KISALTMALAR v

1.GİRİŞ 1

Çalışmanın Sorusu 3

Teorik Çerçeve ve Literatür Taraması 5

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE 11

1.1. Bir Teori Olarak "Çatışma" 11

1.2. Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli 13

1.3. İnsani Güvenlik Algısı 15

1.4. Göç yerine Hareketlilik 19

1.5. Çatışma Ekseninde Ulusötesi Hareketlik 21

1.6. Hareketliliğe Uluslararası Bakış 24

1.7. Hareketliliğe yol açan bazı çatışma nedenleri 26

1.8.Transit Hareketlilik 28

İKİNCİ BÖLÜM: Türkiye'nin İltica Politikaları 29

2.1. "Geçiciler ve Arada Kalanlar: Mülteci ve Sığınmacılar 29

2.1.1. Türkiye'nin Mülteci Tanımlamaları 30

2.1.1.1. Mülteci 30

2.1.1.3. İkincil Koruma 31

2.1.1.4. Geçici Koruma 32

2.1.2. Yasal bir geçicilik 33
2.2. Bir Özne Olmanın Koşulu: İkili Cinsiyet Sistemi 34
2.2.1.Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği 35
2.2.2. Toplumsal Cinsiyet ve Baskının Ortak Paydası 37
2.3.Cinsiyetçilik, Göçmenlik, Irkçılık 39
2.4. Modernizm, Göç ve Irkçılık 41
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM 43
3.1.Çalışmanın Sınırlılıkları 49
3.2.Geçerlilik ve Güvenirlik 49
3.3. Araştırmada Etik 54
3.4. Verilerin Analizi 55
4. BÖLÜM: ANALİZ 58
4.1. LGBTİ+ Mültecilerin İnsani Güvenlik Algısı 58
4.3. Hareketliliğin Rotası Türkiye 66
4.3. Sınırın Ardında Güvensiz Bir Bekleyiş 67
4.3.1. Yeniden Çatışma 67
4.3.2. Çatışma ve geriye hareketlilik 70
4.4. Sesimizi Duyun! 72
SONUÇ 74
KAYNAKÇA 78

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ASAM –SGDD	Sığınmacılar ve Mülteciler Dayanışma Derneği
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
IOM	İnternatioal Orgazination for Migration
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
YUKK	Yabancılar Uluslararası Koruma Kanunu

1.GİRİŞ

21. yüzyılda Ortadoğu coğrafyası, savaşlar, soykırımlar ve diğer siyasal/maddi çatışma türevlerinin vücut bulduğu bir bölge haline getirilerek; insani kriz ve yerinden edilme ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Yerinden edilenlerin[1] ve yerinden çıkarılanların[2] "kimi zorbacı devletlerden, kimi ise hukuksuz devletsizlikten" kaçmaktadır (Zizek, 2017).

Mültecilerin yerlerinden edilme deneyimleri, karşılaştıkları çatışma türevleri ve bu süreçte geliştirdikleri direnç biçimlerinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmaya toplumsal cinsiyet[3] eşitsizliği ekseninde baktığımızda, hukuki kuralların ve idari pratiklerin "görünmez" hale getirdiği Mülteci LGBTİ+'lar ile karşılaşmaktayız.

Bu yazında Ortadoğu coğrafyasından, Türkiye'ye cinsiyet güvensizliği nedeniyle göç eden mülteci LGBTİ+'ların göç kararları incelenecektir. Bu bağlamda cinsiyet güvenliği ve cinsiyet eşitsizliği eksenli yerinden edilen İranlı LGBTİ+'ların insani güvenlik algıları ve göçmenlik deneyimleri üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Ortadoğu'nun göçülebilecek bölgesi ve güvenli üçüncü ülkeye[4] geçiş için ara durak haline gelen Türkiye, başta Suriyeli, İranlı, Afganistanlı olmak üzere Ortadoğu halklarına "İkinci Vatan" ya da "Bekleme Noktası" görevini üstlenmektedir.

[1] Zülüm, yaygın şiddet, silahlı çatışma durumları ve diğer insan yapımı felaketler nedeniyle ülkesinden kaçmak zorunda kalmış kişiler. Bu kişiler genelde toplu halde kaçarlar. Bu kişilere bazen "de facto/fiili mülteciler"de denir. (Perruchoud ve Redpath,Göç Terimler Sözlüğü,2004)

[2] Topluluklarını terk etmek zorunda bırakılan kişiler. Zulüm ve savaş yüzünden kaçan kişiler, çevresel felaketler yüzünden yerinden edilen kişiler ve kendi yurtlarında hayatta kalamayacakları için başka şehirde veya yurtdışında yaşam kurmak zorunda kalan kişiler. (Göç Terimler Sözlüğü)

[3] Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki ikili karşıtlıklara dayanan "farklılıkların" doğal ya da doğuştan olmayıp, toplumsal olarak üretilen ve kurulan bir yapıdan kaynaklandığına işaret etmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet kavramı içerisinde yalnızca kadınlık ve erkeklik "hallerinden" bahsedilmez. Günümüzde artık "cinsel kimlik" olarak değil de, "cinsel yönelim" olarak ifade edilen eşcinsellik, geylik, lezbiyenlik, translık hallerine de vurgu yapan bir yapıya sahiptir. Lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel ve interseks (LGBTİ) bireyleri de kucaklayan toplumsal cinsiyetin durumu da 1990lı yıllardan itibaren tartışılmaya başlanmıştır. (Koçak, 2007)

[4] Güvenli üçüncü ülke, kabul eden ülkeye göre, menşei ülke dışında, sığınmacının koruma bulduğu veya bulabileceği bir ülkedir. Güvenli üçüncü ülke kavramı (başka yerde koruma/ilk sığınma ilkesi), mülteci statüsünü belirleme prosedürlerine kabul edilme kriteri olarak sıkça kullanılmaktadır. (Perruchoud ve Redpath,Göç Terimler Sözlüğü,2004)

Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerince "Belli bir toplumsal gruba mensubiyet[5]" nedeniyle menşei ülkesini terk etmek zorunda kalarak güvenli bir ülkeye varmak isteyen mülteciler, Türkiye'de statüsü belirsiz ve güvenliksiz konumda yer almaktadır.

Belli bir toplumsal gruba mensubiyet mefhumu bu çalışmada, Birleşmiş Milletlerin de dikkat çektiği üzere; cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliğinden ötürü olağan ikamet ülkesini terk etmek zorunda bırakılan mültecileri işaret edecektir.

Mültecilik kavramının bir sorun değil bir sonuç olarak görüldüğü bu çalışmada yerinden edilme ya da yerinden çıkarılma sonucunda Türkiye'ye gelerek "geçici" sığınma arayan kişiler için Mülteci tanımlaması kullanılacaktır. Bu noktada İranlı LGBTİ'+ların yasal statülerinden ziyade içinde bulundukları durum göz önünde bulundurulmuştur.

Bu yazında cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliğinden ötürü menşei ülkesini terk etmek zorunda bırakılan ve güvenli üçüncü ülkeye geçiş için Türkiye'ye göç etmek durumda kalan mültecilerin, Türkiye'deki konumlandırılışı, tabi oldukları hukuki çoğulluk[6] ve toplumsal cinsiyet bağlamında özne olamama durumu çalışmanın problem kısmının ana bileşenleri olarak yer alacaktır.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de "mülteci" statüsünde yer almak, bireyi dezavantajlı bir konuma sürüklemektedir. Göç edilen yeni mekanda bireyler yeni bir "kimlik" inşasına tabi tutulmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden ötürü yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalarak Türkiye göç eden bireyler, burada da kimliklerinden ötürü "damga[7] "lanmaktır.

---

[5]Belli bir toplumsal grup zulme maruz kalma riski altında olmak dışında belli ortak özellikleri olan veya toplum tarafından bir grup olarak algılanan kişilerden oluşan bir gruptur. Bu özellik genelde doğuştan, değişmesi mümkün olmayan, veya kişinin kimliği, vicdanı veya insan haklarının uygulanması için gerekli olan özelliklerdir.(BMMYK - 1951 Sözleşmesinin 1a(2) Madddesi) http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf Erişim tarihi 28.08.2019

[6] Hukuki çoğulluk kavramı burada "aynı bireye aynı anda farklı aktörler tarafından uygulanan farklı yasal prosedürler" anlamında kullanılmaktadır (Biner, 2016:88).

[7] Damga,"Damgalar çeşit çeşittirler; engelliler, bir kaza sonucunda bir uzvunu kaybetmiş olanlar, alkolikler, eşcinseller, akıl hastaları, eski suçlular, uyuşturucu bağımlıları, işsizler veya belli etnik, dinî veya

"Öğretilmiş" toplumsal cinsiyet kategorileri içinde kabul görmeyen LGBTİ+'lara, yaşadıkları coğrafyaları siyasal şiddet ve toplumsal baskılardan dolayı terk etme zorunluluğu dayatılmaktadır. Yaşadıkları toplumdan ve kimi zaman ailelerinden kaçmak zorunda kalan dezavantajlı grup üyeleri, sığındıkları ülkelerde de siyasal şiddet, toplumsal baskı ile yüzleşme durumunda kalmaktadır.

Çalışmanın Sorusu

Bu çalışmada cevap aranacak ilk soru, ikili toplumsal cinsiyetin normatif yapısının mahal verdiği çatışmalar neticesinde cinsiyet güvensizliği algısıyla ülkesini terk etmek durumunda kalarak Türkiye iltica prosedürüne eklemlenen sığınmacılar, Türkiye'de hukuki ve toplumsal açıdan ikili toplumsal cinsiyet normlarından nasıl etkilenmektedir? Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi nedeniyle siyasal şiddet ve insanlık dışı muameleye maruz kaldığı için ülkesinden çıkmak durumunda kalan kişiler niçin Türkiye'ye sığınmışlardır? Tabi olunan "geçici" rejim mülteci LGBTİ+'ların için bir bariyer oluşturabilmekte midir? Yukarıdaki sorularla bağlantılı olarak bu çalışmanın temel hipotezi, yerinden edilerek Türkiye'ye gelmek durumunda kalan "şartlı" statüsünde yer alan mülteci LGBTİ+'ların Türkiye'de mülteci olma kimliğinin ötesinde LGBTİ+ gruba aidiyet nedeniyle hak ihlallerine uğramasıdır.

İkinci olarak LGBTİ+'ların Türkiye'de bulundukları bu dezavantajlı durum güvenliksizlik algılarını nasıl şekillendirmektedir. Bu noktada, güvenli hissetmemenin gelecek göç planlarına olası etkileri tartışılacaktır.

Kırılgan grupların içinde yer verilen LGBTİ+'lar görece dünyanın her yerinde olduğu gibi Ortadoğu toplumlarında da kimliklerinden ötürü dezavantajlı duruma düşerek, hak ihlallerine maruz kalmaktadır. Ortadoğu coğrafyasındaki şiddetlenerek devam eden savaş ve zulümlerden ötürü yer değiştirmek zorunda kalan ve ülkemize

---

sınıfsal aidiyetleri sonucunda itilmiş olanlar "damgalı" figürünün başkahramanlarıdır" (Goffman, 2014: 21).

bireysel ve kitle göçleri aracılıyla sığınanlar, kimliklerinden ötürü hukukun sessizliği ve toplumun damgalamasının mağduru olmaktadır.

Bu çalışmada dile getirilen soruları doğru değerlendirebilmek için aşağıda yer alan izlence kullanılacaktır:

Birinci bölümde çalışmanın ana ve kavramsal çerçevesi ortaya konulurken, çatışma ve güvenlik arasındaki ilişkiyi eleştirel anlamda bireyin güvenlikleştirilmesi üzerinde toplayan bu yazın yer yer biyopolitik göç ilişkileri içerisinde ele alacaktır. Bu bölümde, Sirkeci ve Cohen'in Çatışma Modeli ve Göç Kültürleri temel teorik çerçeveyi oluşturacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde Türk İltica Sistemi çok boyutlu olarak değerlendirilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde çalışmaya hakim olan yöntem izleği anlatılacaktır.

Dördüncü bölümde ise çalışmanın kilit noktası olan cinsiyet güvensizliğinden beslenen çatışmaların göç kararlarını nasıl etkilediği ve Türk iltica politikalarının sahasındaki uygulama eksiklikleri ve sığınmacılara uygulanan toplumsal tecrit, birey örnekleri üzerinden anlatılacaktır. Sığınma arayanların Türkiye ve Avrupa ülkelerine gerçekleştirdikleri göç akışları siyasal ve stratejik açıdan değil, İnsancıl Hukuk[8] bağlamında incelenecek bu araştırmada, bekleme noktası olarak Türkiye'ye göç hareketliliği gerçekleştiren mültecilerin güvenli üçüncü ülkeyi geçmeyi isteme nedenleri arasında ilk sırada yer alan cinsel yönelik ve cinsiyet kimliği kategorileri minvalinde Türkiye'de yaşadıkları bu çalışmanın konusunu oluşturacaktır.

Çalışmaya konu olan durum ve kişiler, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre; "Belli bir toplumsal gruba mensup olma" ilkesi dayanağından beslenen, yerinden çıkarılan ve çatışma nedeniyle yerinden edilerek Türkiye'de geçici sığınma arayan güvenli üçüncü ülkeye geçmek isteyen Mülteci LGBTİ+'lardır.

[8] Devletler hukukunda, savaş veya silahlı çatışma zamanlarında özellikle bireylerin korunmasını öngören kurallar. (Perruchoud ve Redpath,Göç Terimler Sözlüğü,2004)

Teorik Çerçeve ve Literatür Taraması

İnsan hareketliliğinin artışı araştırmacılar ve devletler için her zaman irdelenmesi gereken bir konu olarak değerlendirilirken, insanları göç etmeye sevk eden yapısal nedenler üzerinde durulmamıştır. Türkiye tarih boyunca göç alan ve göç veren bir ülke konumunda yer almıştır. 2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç çatışma nedeniyle tarihinin en büyük kitle göçüne ev sahipliği yapan Türkiye'de göç alanında yazın üretimi de hız kazanmıştır. Son yıllarda Türkiye'de özellikle Suriyeliler özelinde "güvenlik" eksenli çok sayıda yazın oluşturulmuştur.

İranlı LGBTİ+'ların göç etme kararlarının incelendiği araştırma göç etme sürecine odaklanarak, Sirkeci ve Cohen (2011)'in Çatışma Modeli ve Göç Kültürleri yaklaşımından yola çıkmaktadır. İnsan hareketliliğinde gönüllü- zorunlu ayrımından uzak ele alarak klasik anlayışın dışına çıkarak neden göç edilir sorusunu göçmen dışlayıcı değil göçmen kapsayıcı bir şekilde ele almaktadır.

Bu çalışmaya başlarken gerçekleştirilen alan yazın taramasında insanların göç kararlarını nasıl aldığı değil varılan ülkeye ilişkin durum tespiti ve göç edenlerin son durumlarını anlatan çok sayıda çalışma ile karşılaşılmıştır. Türkiye ve göç konusunu aynı başlık altında incelerken göç edenleri mülteci krizi [9]olarak değerlendiren çalışmalar yerine "Mülteci politikaları krizine" dikkat çeken çalışmaların incelenmesi öncelenmiştir.

Mülteci LGBTİ+'ların göç etme kararlarını alma sürecine odaklanan bu çalışmaya başlarken öncelikli olarak bireylerin göç etme nedenselliğini bize açıklayacak bir teori ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Mülteci LGBTİ+'ların özelde İranlı Mülteci LGBTİ+'ların hareketlilik kararlarını açıklayabilmek için Çatışma Modeli ve Göç Kültürleri yaklaşımın uygunluğu literatür taraması sonucu ortaya çıkmıştır. Dünya'da ve Türkiye'de göç alanında yapılan birçok çalışma; hareketlilik, mültecilik konularında nasıl bir bakış açısı oluşturulması gerekli konusunda incelenmiştir. LGBTİ+ alanına dair yapılan literatür araştırması hareketlilik konusunda göz ardı edilen ve bu çalışmanın

[9] Varılan ülkenlerin neoliberal bakış açısı ekseninde mülteciliği kriz olarak değerlendiren mülteci dışlayıcı genellemeler bu çalışmada yer almamaktadır.

özneleri olan LGBTİ+'ları daha iyi ifade etmek için gerçekleştirilmiştir. Literatür araştırması sırasında hareketlilik içinde LGBTİ+'lara yer veren çalışma sayısın azlığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın alt yapısını hazırlayabilmek için teori alanında, dünyada ve Türkiye'de hareketliğe bakış açısını görebilmek adına, LGBTİ+'ları ifade edebilmek üzere literatür taraması gerçekleştirilmiştir.

Teori Bağlamında Literatür

Sirkeci ve Cohen (2011)'in Çatışma Modeli ve Göç Kültürleri yaklaşımı araştırmanın teori kısmını oluşturmaktadır. Teori kısmında yararlanan eserlerin bir kısmı şu şeklidedir:

Transnasyonal Mobilite ve Çatışma (Sirkeci, 2012) Araştırmanın oluşturulmasında başat bir rol oynayan bu makalede, Ulusötesi hareketlilik tartışılarak çatışma temeli bir göç kuramı oluşturma olasılığı üzerinde durulmuştur. Hareketlilik, Göç, Güvensizlik (Sirkeci ve Cohen 2015) Bu çalışmada hareketli ve hareketlilik kavramları üzerinde durulurken göç kuramsallaştırılmasına çatışma ve güvensizlik kavramları etrafında bir tartışılarak yeni bir yaklaşım ortaya koyulmaktadır. Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar (Sirkeci ve Yaylacı, 2019) Çalışmada göç süreçlerine ilişkin temel kavramlar, göç üzerine anlatı gelen yaklaşımlar kategorize edilerek ele alınmıştır. Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi (Sirkeci, Utku, Yüceşahin, 2019) Çatışma Modeli çerçevesinde çatışmaların kökeninde üç temel alandaki eşitsizliğin yer aldığının alıtının çizildiği makalede bireyin insani güvenlik algısının temel nedenleri 3 KA ('Katılım Açığı'; 'Kalkınma Açığı' ve'Kitle Açığı') olarak açıklanmaktadır. Makalede 3KA'nın göç akınlarına etkisi gösterilmiştir. Çatışma, güvenlik, hareketlilik bağlantılığında ilerleyen çalışmamızda "Çatışma Modeli"ni araştırmamıza uygulayabilmek için şu eserlerden yararlanılmıştır : Cultures of Migration: The Global Nature of Contemporary Mobility (Sirkeci ve Cohen, 2011). Conflict, Insecurity and Mobility (Sirkeci, Cohen, Yazgan, 2016).

Göç/Hareketlilik Bağlamında Literatür

Göç ve Türkiye'nin göç tarihine ilişkin aşağıdaki yer alan eserler incelenmiştir:

"Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri" (Mark J. Miller Stephen Castles 2008) Soğuk Savaş sonrası göç hareketlerindeki değişimi ele alan eserde yasal statü, etnik topluluk, gibi kavramlar ekseninde ulusal kimlik, vatandaşlık konuları irdelenmektedir. Göç konusunda araştırma yapanlar için mihenk taşı olma özelliğini taşıyan bu eser, çalışmada dikkat çekilen insanların göç etme nedenselliklerine ele almamakta ve daha çok varılan yerde göç edenlerin karşılaştığı durum analizlerini yer vermektedir. Faist'in "Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar (Faist, 2003) isimli eserinde uluslararası alanda göç politikalarınının değişmesi gerekliliği ve göçmenin "özne" olabilme kavramının üzerinde dururken bu araştırma bireylerin göç etme öncesindeki süreçlerine odaklanmaktadır. Zorunlu göç ve küresel politika arasındaki önemli ilişkiye dikkat çeken Betts "Zorunlu Göç ve Küresel Politika" (Betts,2017) Uluslararası İlişkiler çalışmalarının odak noktalarından birine de zorunlu göçün yerleştirilmesi gerekliliğini ele almaktadır.

Kitapta zorunlu göç sadece makro ölçekli yerinden edilmeler ekseninde ele alınmıştır bu çalışma mikro ölçekli çatışmalar sonucunda insan hareketliliğini ele almaktadır. "International Migration: A Very Short Introduction" (Koser, 2007) Dünyanın dört bir yanından gelen göçmenlerle yapılan röportajları kullanan Koser, sığınma, insan kaçakçılığı, göçmen kaçakçılığı ve uluslararası işgücü gibi meselelerin insan tarafını tanıtmaktadır. Koser'in çalışmasında da bireylerin göç etmelerindeki nedensellik ele alınmamış, bireylerin varılan ülkede yaşadığı durum tahlil edilmiştir.

Türkiye ve Göç Literatürü

Unat tarafından kaleme alınan "Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa" (Unat 2006) göçün Türk toplumunda yarattığı değişimi ele almaktadır bu çalışma Unat'ın tersine toplumu değil mültecileri çalışmanın eksenini almaktadır. "Küreselleşme Çağında Göç" (Öner, Öner, 2016) göçü bütün boyutlarıyla tartışmaya açan kitap; Teorik yaklaşımlar, uluslararası politikalar, göçte kadın, geriye göç gibi

konularda kavramlar ve tartışmalara katkı sağlamaktadır. Fakat çalışma insan hareketli hale getiren nedensellikleri sadece makro düzeyde ele almaktadır. "Türkiye'nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla" (Kaya ve Erdoğan, 2016) Kitapta Türkiye'nin Osmanlıya uzanan göç politikalarını ele alınmıştır. Göçün toplumda yaratığı değişim bu çalışmanın odağı haline getirilmiştir. Eserde daha çok Türkiyeli toplum odak noktasında tutulmaktadır fakat bu araştırmada Türkiyeli toplumun göçlerle birlikte kaydettikleri yerine Türkiye'ye varan kişilerin Türkiye deneyimleri çalışmamız için önem arz etmektedir. Bu araştırmaya saha araştırması ve saha araştırması yapılan kişilerin menşei ülkesi açısından en yakın çalışmalardan biri olan Biner'in kaleme aldığı "Türkiye'de Mültecilik - İltica, Geçicilik ve Yasallık" (Biner, 2016) adlı eserde Türkiye'ye göç eden İranlılar üzerinden ele alınan Türk İltica Sistemi'nin göç edenlere tanıdığı statünün bireyleri Türkiye'de nasıl konumlandırdığına dikkat çekmektedir.

İranlılara tanınan statünün hukuki açısından bir ikiliğe(yasallık-geçicilik) mahal verdiği ifade edilmiştir. Biner, İranlı mültecilerin Türkiye'de yaşadığı hukuksal duruma değinirken bu çalışmada İranlı LGBTİ+'ların neden Türkiye'ye gelerek bu statüde yer aldıkları nedenselliğiyle ilgilenmektedir.

"İslam, Göç ve Entegrasyon" (Kaya, 2016) adlı çalışmasında, Batının göç politikalarında değişen yüzüne ışık tutmaktadır. Uzun yıllarca iş göcüne kapılarını aralayan Batının şimdilerde özellikle Müslüman göçmenlerin güvensizlik kaynağı olarak gösterildiğine dikkat çekilen eserde bu tartışmaların kökeni eşitsizlik, yoksulluk gibi problemlerin üzerinin güvensizlik kavramıyla örtüldüğü sonucu ifade edilmektedir. Eserde göçün bir olumsuzluk olarak tayin edilmesinde kökeninde ulus-devletin değişen yüzüne de dikkat çekilmektedir. Kaya'nın Avrupa'da mülteciliğe bakışını ele alırken bu çalışma Türkiye'nin özellikle İranlı mülteci LGBTİ+'lara bakış açısı ve tavırlarını konu edinmektedir. Çalışmada bu kitapların yanı sıra göç ve mültecilik alanında yayımlanmış çok sayıda makale ve rapor incelenmiştir.

LGBTİ+ Literatürü

Çalışmanın, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği bölümlerine katkı sunmak için aşağıdaki kaynaklar incelenmiştir;

"Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram" 2011 yılında Yapı Kredi Yayınları'nın Cogito serisinde yer alan kitap çok sayıdaki araştırmacının cinsel yönelim ve queer kuramı farklı açılardan ele aldığı bir yayın olma özelliğini taşımaktadır.

"Cinsellik Muamması" (Çakırlar, Delice, 2012) Türkiye'de Queer Kuramın ve politikalarının geçirdiği aşamaların ele alındığı kitapta Türkiye'deki LGBTQ kültürü ekseninde yürütülen çalışmalara yer verilmiştir.

"Queer Tahayyül" (Yardımcı, Güçlü, 2013) Queer teorinin hangi alanlarda nasıl şekillendiğini ele alan kitap feminizm ve LGBTİ+ politikalarının yanı sıra göçmenlik miliyetçilik bağlantılarında da teoriyi ele almaktadır.

"Taklit ve Toplumsal Cinsiyete Karşı Durma" "Judith Butler,2005) Kitapta Kimlik kategorileri ve buna bağımlı etiketlere vurgu yapılırken heteroseksüel ve kategorize edilişine karşı eleştiriler getirilmektedir. Bu çalışma kapsamında "Bela Bedenler" (Butler, 2014), "Cinsiyet Belası" (Butler, 2005) kitapları incelenmiştir.

"Tarihten Gizlenenler" (Vicinus, Bauml, 2001) Tarih böyunca dünyanın değişik bölgelerinden gey ve lezbiyenlerin tarihine ilişkin farklı anekdotlar veren kitap içinde olduğumuz çağ ile ilgilide değerlendirmelere yer vermektedir.

"Cinselliğin Tarihi" (Foucault, 2007) Özne'nin kuruluşu ve öznenin kendini tanıma hikayesine cinsellikten başlaması tartışmasının yürütüldüğü eserde iktidar kavramı üzerine yoğunlaşılmaktadır. Çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği içerikli çok sayıda makale ve değerlendirme incelenmiştir.

Hareketlilik ve LGBTİ+ Literatürü

Hareketlilik ve LGBTİ+'ların ele alındığı nadir eserlerden olan "Sürgünde Toplumsal Cinsiyet" (Baklacıoğlu ve Kıvılcım, 2015) adlı çalışma toplumsal cinsiyet sahasında çözümlemeler getirmiştir. Fakat yukarıda bahsi geçen çalışmada, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ağırlıklı olarak kadın-erkek minvalinde verilmekle birlikte diğer kırılgan gruplar içinde yer alan LGBTİ+'lar çalışmadaki kısıtlılıklardan dolayı çok fazla görünür olamamaktadır. Bu çalışmada yer alan çok az sayıdaki LGBTİ+lar Suriyeli olma temelinde değerlendirilmiştir.

The queer time of death: Temporality, geopolitics, and refugee rights (Shakhsari 2014) Türkiye'deki İranlı queer ve transseksüel mültecilerle yapılan görüşmeler sonucu oluşturulan makale, zamansallık içinde şartlı mültecilik tanımlaması içinde yer alan İranlı LGBTİ+'ların Türkiye'de yaşadığı zorluklara dikkat çekmektedir. Makale İranlı LGBTİ+'ların göç kararlarına ilişkin ve yaşanılan çatışmaya ilişkin bulgular vermemektedir.

Yapılan literatür taraması sonucunda LGBTİ+'ların özelinde İranlı LGBTİ+'ların göç kararlarını çatışmaların dayandığı insani güvenlik ekseninde ele alan bir çalışma bulunmaktadır. Bu alanda literatürde var olan boşluğu doldurabilmek adına bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bir Teori Olarak "Çatışma"

Toplum formlarının inşa ve işleyişindeki çatışma ve hareketlilik sorunsalını ele alan Çatışma Kuramı, toplumsal yapıyı açıklayan işlevselciliğin[10] karşında en güçlü seçenek olarak yer almaktadır. Marx ve Weber'in iki ayrı açıdan ele aldığı Çatışma kuramını geliştiren Rolf Dahrendorf, toplumu çatışmacı olarak görmektedir. İşlevselci yaklaşımın "birliktelik" bağlamının tezatında "güç" mücadelesinden bahseden çatışma kuramı, ortak çıkar, güç ve değerler ekseninde şekillenir.

"Marx'a göre insanlar belirli çıkarlar üzerine doğarlar ve hayatları boyunca bir şekilde bu çıkarlar uğruna savaş verirler. Eğer kişi kendi çıkarları uğruna mücadele etmiyorsa, bu onun başka birileri lehine işleyen bir sistemin çıkarları için mücadele ettiğini, yani kandırıldığını gösterir. O, tarihi farklı kültürler/sınıflar arasındaki çatışmalar bazında inceleme yoluna gitmiştir. Sürekli bir ideolojiler mücadelesinin varlığını ve belirli dönemlerde öne çıkan ideolojilerin, dönemin egemen sınıfının çıkarları doğrultusunda şekillendiğini iddia eder. Sınıflar arasındaki zengin ve yoksul arasındaki çatışmalar, tarihsel gelişimi güdülemektedir. Marx'ın sözleriyle; "bugüne kadarki bütün insanlık tarihi, sınıf çatışmalarının tarihidir." (Giddens, 2000: 9).

Marx ve Weber çatışmanın ortaya çıkması konusunda ayrılıkçı fikirlere sahiptir. Marx mülkiyet ve teknolojinin çatışmaya kaynaklık ettiğini belirtirken Weber, mülkiyet

[10] İşlevselciler toplumu, bir merkezi sinir sistemine sahip bir organizmayla karşılaştırmak istemişlerdir ve çoklu bir organik benzeşim kullanmışlardır. Yani, insan organlarının vücudun yararı için bir bütün halinde çalışması gibi toplumun parçalarının da toplum yararı için bir bütün halinde çalıştığını ifade ederler.(Giddens, 2000)

ve teknolojinin çatışmayı açıkladığını fakat kaynaklık etmekte bu iki bulgunun yetersiz kaldığını belirtmektedir. (Giddens, 2000: 10).

Çatışma başlığı altında Marx ve Weber'e çoğu noktalarda katılmakla birlikte konuya dair ayrılıklara da düşen Dahrendolf, güç unsuru bakımından birbirinden farklılaşan ve ayrışan topluluklar nedeniyle toplumsal çatışmanın hiçbir zaman son bulmayacağını ifade etmektedir. Güç kavramının toplumsal alan içindeki rolüne dikkat çeken Dahrendorf, gücü elinde bulunduranlar ile karşısında yer alan ve itaatı istenilen insanlar arasındaki ilişkilenmenin çıkar çatışmasına dönüşeceğini belirtmektedir. Geçmişten günümüze çatışma sebeplerinin değiştiğini savunan Dahrendolf, geçmişte üretim araçlarına sahip olmanın önem araz ettiğini fakat günümüzde bunun yerine otoriteye sahip olmanın yerleştiğini söylemektedir. Otorite ile otoritenin kontrol etmek istediği grup arasındaki çatışmanın kontrol edilmek istenen grupların direnmesi var olan durumu değiştirmeye çalışmasıyla ortaya çıkmaktadır. Otorite sahipleri olanlarla olmayanlar arasında her zaman görünmezde olsa bir çatışma var olmaktadır. Çatışmanın olumlu işlevini toplumu bir arada tutmak ve demokrasinin kötüye kullanımının önüne geçmek olarak açıklayan Dahrendorf, 1960'lardaki kadın hareketinin kazanımlarını örnek verebilmekteyiz. Kadın hareketi 1960 yılları öncesi otorite verilmeyen büyük bir gruptu, 1960 yıllarda kadın özgürlük gruplarının oluşmasıyla otorite sahibi erkekler ile kadınlar arasındaki çatışma kadınlara kazanımlar olarak geri dönmüştür.

Çatışma düzeyleri Dahrendorf'un geliştirdiği bu kuramının en önemli parçasıdır. Çatışmanın şiddetini iki skalada ele almaktadır; harcanan güç ve kullanılan silahlar. Dahrendorf 3 madde çatışma düzeylerini etki eden unsurları şu şekilde açıklamaktadır: insanların ait oldukları topluma bağlılık derecesi, kişilerin içinde bulundukları durumların üstten kabul ettirilmiş bulunması, kişilerin statüleri arasındaki geçisin zor ya da kolay olması. Toplumlarda birine bağlı olmak zorunda bırakılan ve baskı altında tutanlar arasında yaşanacak çatışmanın boyutları iki tarafın imkanları belirlerken, çatışmanın şiddet boyutunu iki grup arasındaki kurallar belirleyecektir. (Wallaca ve Wolf, 2004: 146).

Tarihsel döngüde çatışmalar her zaman kazanımlarla sonuçlanmamıştır, güç sahibi olanlar ile olmayan arasındaki çatışma şiddetine göre kimi zaman güç sahibi olmayanı var olmaya çalıştığı alandan çıkarıp, yerinden etmiştir. Bu yazın çerçevesinde tanımladığımız çatışma kuramı bağlamında çatışmanın getirdiği güvensizlik ekseninde yerinden edilenleri değinilecektir.

1.2. Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli

Bu çalışma göç ve mülteciliğe klasik güvenlik anlayışının "sorun" bakış açısının dışına çıkarak "insani güvenlik" kavramı etrafında göç etme kararını aldıran nedenselliklere odaklanmaktadır. İnsan deviniminin nedenselliğinin "çatışmaya" dayandırıldığı bu çalışmada "güvensizlik algısı" kavramını esas alan Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

İnsan hareketliliğini[11] inceleyen araştırmaların bu hareketliliğinin dinamik doğasını yansıtmaktan uzak olduğunu ifade eden Sirkeci (2015), göç yerine hareketlilik kavramını kullanmakta ve çatışmaları bu hareketliliğe neden olan temel motivasyon olarak değerlendirmektedir. Burada esnek ve geniş bir çatışma kavramını kullanmaktadır. İnsani güvensizlik içerisinde material ya da material olmayan unsurlar yer alabilir. Silahlı çatışmalar, işsizlik, baskı, zulüm korkusu, insan hakları ihlali, dil bariyelerinin her biri güvensizlik konusu olarak yer alabilir. Sirkeci kişinin kendisini gerçekleştirmesi önündeki her engelin güvensizlik olarak nitelendirilebileceğini belirtir. (Sirkeci, 2015:9). Sirkeci'nin ifadesi ile "bu küçük veya büyük gerilimler ve çıkar uyuşmazlıkları insanların ulusal sınırlar içinde ve sınır aşan hareketlerini" şekillendirmektedir.

Göç ve çatışma modeli kısmen yapısalcı olarak değerlendirilebilirse de göç kararlarında birey ve hane halkının rolüne ve geçmiş göç deneyimlerinin rolüne atfettiği önemle kapsayıcı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu modelde bireylerin veya grupların göç

[11] 'göç' (migration) kavramının kamusal tartışmalarda ve siyasi ve medya söylemlerinin de etkisiyle olumsuz, hatta hakarete varan anlamlar yüklendiğinden dolayı da yıprandığını, aynı zamanda insan hareketliliğinin dinamik doğasını yansıtmaktan uzak olduğunu vurgulayanlar da mevcuttur (Cohen ve Sirkeci, 2012). Bundan dolayı özellikle son dönemde insan hareketliliği, nüfus hareketliliği, hareketlilik, hareketliler gibi kavramların sıkça kullanıldığını da görüyoruz.

etmeleri bulundukları yerde ve ortamda karşılaştıkları çatışmaların yarattığı güvenlik (güvenliksizlik) algısına bağlıdır (Sirkeci ve Göktuna 2019). Sirkeci ve Cohen insan hareketliliği yeni bir olgu olarak düşünmez. Tarih boyunca insanlar karşılaştıkları güçlüklerle baş edebilmek için göç ettiklerini ve önemli olanın bu güçlüklerle baş etme meselesi olduğunu belirtir (Sirkeci ve Cohen 2015). Burada önemli olan ilk unsur göçü; kaçınılmaz ve geriye dönülmez olarak ele almamak, diğer bir deyişle sıkça bahsedilen yapıyı ihmal etmemektir (Sirkeci ve diğerleri, 2019).

Sirkeci ve Cohen hedef ülkedeki çekiciliklerin yanında ve daha da önemli olan insanların bulundukları yerlerdeki yoksulluk ve yokluk durumu olduğunu öne sürer. Bu modele göre, halinden memnun olan kimse sadece başka yerde daha çok iş var diye göç etmez, bulunduğu yerde tahammül edemeyeceği derecede çatışma durumu söz konusudur (Sirkeci ve Cohen 2015). Çatışmaların dereceleri de yine önemli bir noktadır. Birey işbirliği yapabileceği gibi göç seçeneklerini de değerlendirir (Sirkeci 2009, Sirkeci ve diğerleri, 2019). Dahası, göçmenler gittikleri yerlerde karşılaştıkları çatışmalara karşılık yeniden göç veya geri dönüş göçlerine yönelebilirler. Göç edilen ülkedeki ayrımcılık, ırkçılık ve çeşitli yapısal veya kurumsal dezavantajlar göç eden birey ve gruplarda güvenliksizlik algısına yol açabilir ve geri dönüşe ya da başka bir ülkeye göçe yönlendirebilir. Göçün devamlılığı aynı zamanda birikimsel nedensellik modelinde de işaret edildiği üzere 'göç kültürleri' üzerinden açıklanır. Göç kültürü yerleştikten sonra çatışma ve güvenlik algısının etkisi azalsa dahi göçlerin devam ettiği görülebilir (Sirkeci ve Göktuna 2019). Dolayısıyla bu model gereğince, göç devam eden bir olgudur ve varılacak bir yer ile sınırlı değildir. Varılan yerde güvensizlik algısı yaratacak bir çatışma, tekrar göç kararı aldırmada etkili olabilir. Bu bağlamda göç ucu acık ve dinamik bir süreç olarak kurgulanır, güvenliksizlik algısı veya çatışmanın köken ülke ve varılan ülkede değişken olduğu ve dolayısıyla geri dönüş göçlerinin veya bir üçüncü ülkeye göçlerin de çatışmanın bir fonksiyonu olarak ortaya çıkabileceği ileri sürülür (Sirkeci, 2015: 10).

Çatışmaları göçe neden olan temel motivasyon olarak gören bu model, çatışmaları tanımlamak konusunda oldukça geniş bir bakış açısına sahiptir. Bu bağlamda

çatışma yalnızca silahlı çatışma ya da ekonomik kriz değildir. Bu güne kadar pek çok çalışma bu model çerçevesinde insan hareketlerini farklı coğraflar için incelemiştir (https://dergi.tplondon.com/index.php/goc/article/view/590, https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=480819).

Türkiye'ye cinsiyet güvensizliği ve cinsiyet eşitsizliği ekseninde göç eden İranlı LGBTİ+'ların insani güvenlik algıları ve göçmenlik deneyimlerinin oluşturduğu bu çalışma, İranlı LGBTİ+'ların göç kararlarını almasındaki nedenselliği güvensizlik algısı yaratan çatışmalar olduğuna dikkat çekmektedir.

Çatışma Modeli doğrultusunda, göç kararları incelenirken güvensizlik algısı en önemli etken olarak dikkate alınmalı. Sirkeci (2009). Bu algının hem hareket edenleri, hem hareket etmeyenleri ve ailelerini etkileyen ve makro ile mikro düzeyler arasında etkili bir faktör (mezo düzey tartışması için bkz. Faist 1997; 2004). Göç tek bir olaydan kaynaklı bir karar olmamakla, çeşitli derecelerde çatışma ve imkanların biçimlendirdiği bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Çatışmaların dereceleri yine önemli bir noktadır. Birey işbirliği yapabileceği gibi göç seçeneklerini de değerlendirir (Sirkeci 2009, Sirkeci ve diğerleri, 2019). Çatışma düzeyleri, birey, grup, bölge, ulus ve küresel çapta etkisini hissettirebilmektedir.

"Bu çatışmalar bireysel düzeyde, grup düzeyinde, bölgesel, ulusal ve/veya küresel düzeyde kendini gösterebilir. Dolayısıyla küresel, yerel güçler, gelenekler, kültürel pratikler, kalkınma programları ve kapitalist yayılma ve neoliberal reformlar bu sürece etkide bulunur. Bu güçler, göç eden ve göç etmeyen bireylerin hareketlerini ve göçün sonuçlarını etkiler." (Sirkeci 2009)

1.3. İnsani Güvenlik Algısı

İnsani Güvenlik kavramı güvenlik merkezine devlet değil bireyi koymaktadır. Kavram Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının 1994 raporuyla[12] güncellenerek

[12] 1994 İnsani Gelişme Raporu (Human Development Report) İnsani Güvenilik Kavramını kapsamlı bir şekilde gözden geçirerek, günümüzün dünyasında insanların gittikçe artan yoksulluk, eğitimsizlik, açlık,

devlet merkezli güvenliğe bir alternatif getirmiştir. Birey ya da toplumların güvenlik algısının devlet güvenlik algısıyla örtüşmesinin zorunlu olmadığını dile getiren Sirkeci(2012), "Böylece, köken ülkede, transit ülkelerde ve göç edilen ülkede göçmen ve göçmen olmayanların güvenliği ile devletin güvenliği birbirinden farklıdır."

İnsanı merkeze alan bir yaklaşımla ele alınan ve insani kalınma kadar insan güvenliğini ölçmenin önemine vurgu yapan, Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu (BMKP) tarafından yayınlanan 1994 İnsani Kalkınma Raporunda insan güvenliğini 7 başlık altında ele almaktadır. Buna göre aşağıdaki alanlarda insan güvenliğine vurgu yapılmaktadır:

1) Ekonomik (iş güvenliği, gelir eşitliği)
2) Yiyecek (asgari yiyeceğe erişim)
3) Sağlık (sağlık hizmetlerine erişim)
4) Çevre (temiz ve içilebilir suya erişim, küresel ısınmaya maruz kalan yerlerinden güvenli alana ulaşabilme)
5) Kişisel/Bireysel (hane içi şiddet dahil her türlü fiziksel şiddetten korunabilme)
6) Toplumsal (etnik kökene dayalı şidetten korunabilme)
7) Siyasi (evrensel insan haklarına uygun yaşam kalitesine ulaşabilme)

"İşin ilginç yanı, bireylerin göç etmesindeki nedenlere ve göç veren ülkelerin durumuna baktığımızda, bu insanların yukarı da sözü edilen insan güvenliği koşullarından biri ya da birkaçının kalmadığı ortamlardan kaçtıklarının ve göçü kısıtlayıcı önelemlerin, göçmenlerin insan kaçakçılarının veya tacirlerinin eline düşmesine neden olarak onların insan güvenliğini daha fazla zora soktuğunu görüyoruz" (Crepeau ve diğerleri, 2007:318).

"Diğer tüm küresel sorunlar gibi uluslararası göç de giderek güven(siz)likle anılan bir olgu oldu. Soğuk savaş sonrası, tehdit algılamaları daha geniş anlamda tanımlanmaya başlandı. Güvenlik alanında asimetrik tehdit kavramıyla ifadesini bulan özellikle düzensiz göç hareketleri ve uluslararası devlet-dışı aktörlerin uyguladığı terör,

savaşlar, çatışmalar nedeniyle, kendilerini şimdiye kadar hiç olmadığı ölçüde, güvenlik hissettikleri ile ilgili verileri paylaşmıştır. (Bölgesel Kalkınma Yönetişim Sempozyumu, 2009, Ankara)

en öncelikli güvenlik tehdidi ortaya konuldu.Güvenlikleştirme, bir siyasi aktörün belli bir konuyu 'normal siyaseti tehdit ettiği söylemini kullanarak güvenlik alanına itilmesi ve siyasetin resmi ve yerleşik usullerinin ötesinde "acil" önlemler kullanmasıyla gerçekleşir" (Kayrotis,2007:3;Stivactis, 2018:14).

Göç olgusuna da tarihin farklı evrelerinde farklı açılardan bakıldı ve farklı söylemler geliştirildi. Yıllar içinde ABD'de çıkan göç yasaları hem ekonomik koşullara hem siyasi ortama göre şekillenmiş; Avrupa'da da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomiyi canlandırmak için gerekli olan göçmenler tehdit olarak görülmezken, 1973 petrol krizi ile birlikte, daha kısıtlayıcı önlemler alınma yoluna gidilmiştir. 11 Eylül öncesi uluslararası toplumda göçmenlere karşı zaten var olan güvensizlik ve tehdit algılaması, 11 Eylül sonrası daha belirgin hale geldi. Bu dönem gelişmiş ülkelerin göç olgusunu güvenlik penceresinden irdeleyerek ve 'tehdit altındayız' söylemini kullanarak, gerek terörizmi ve insan kaçakçılığı ile ticareti gibi organize suçları önlemek, gerekse hayali cemaatlerinin sosyo-siyasi uyumunu korumak amacıyla, özellikle ysa-dışı addedilen istenmeyen nüfus hareketlerini kısıtlama yolunda sınır güvenliğini ve kamu alanını korumaya yönelik geniş kapsamlı bir dizi önlem almasına sahne oldu (Karyotis, 2007: 1-2).

Göçün güvenlikleştirilmesi, halklar arasındaki uçurumun daha da artmasına, uyum sürecinin yavaşlamasına 'biz' ve 'onlar' karşıtlığının daha derine yerleşmesine yol açarken, terör, suç ve insan tacirleriyle mücadelenin kültürler arası çatışmaya, ya da 'medeniyetler çatışmasına' neden olmadığını anlatmakta yetersiz kaldı (Faist, 2001:12). Hukukun üstünlüğüne, insan haklarına saygılı olduğunu ve demokratik bir anlayışla yönetildiklerini ve diğer taraftan sınır koruma politikalarını direk göç üzerinden şekillendiren devletler, sığınmacıları koruma, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne Uygun şartlar taşımaları durumunda mülteci statüsünü tanıma ve non-refoulement[13] ilkesini uygulama uluslararası yükümlülüklerdendir.

[13] Non-refoulement (geri göndermeme), Fransızca bir tabir olup, mülteci hukukuna göre, başka bir ülkede sığınma başvurusu yapmış kişilerin, hayatından endişe edilen durumlarda geldikleri ülkeye geri göndermeme ilkesi olarak tanımlanabilir. Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası

Bir kriz belirdiğinde, hükümetlerin genelde ilk yaptıkları eylem ya sınırları kapatmak ya da çok denetlemek olmaktadır. Bu şekilde, çevre ülkelerden gelebilecek insanları durdurarak güvenliklerini sağladıklarını söylemektedirler. Oysa ki, son zamanlarda hem Afrika, hem Güney Asya hem de Ortadoğu'da tanık olduğumuz gibi, göçün özellikle de düzensiz ve zorunlu göçün, göçmenlerin, sığınmacıların ve mültecilerin insan haklarına ve bireysel güvenliğine verebileceği zararlar açısından da düşünülmesi zorunludur (Bach, 2003:227).

Birleşmiş Milletler İnsan Güvenliği Komisyonu Raporu'nda insani güvenlik kavramı en basit tanımlamasıyla kişilerin özgürlüğünü güvence altına almak olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin barınma gibi ten temel ihtiyaçlarından başlayarak, insanca yaşama gerekliliklerini barındıran çevresel, kültürel, politik, eşitlikçi uygulamaların oluşturulması gerekmektedir (Birleşmiş Milletler İnsani Güvenlik Raporu, 1994).

Sirkeci "Rummell'e (1976) göre transnasyonal alanda her zaman çatışma olmasa bile, orası çatışmanın her an ortaya çıkabileceği bir alandır. Transnasyonal alan, sürekli çatışmalar ve göçlerle dönüşmektedir. Bu alanda, çatışma ve göçün dinamik doğası yapıları, aktörleri ve süreçleri etkilemektedir. Süreç boyunca bazı göç kanalları kaybolurken farklı kanallar ortaya çıkar. Biz bu minvalde göçmen kabul kurallarının, vize politikalarının, sınır kontrol politikalarının değiştiğini görürüz ve aynı zamanda yeni göç yollarının, göç mekanizmalarının ve yeni göç tiplerinin ortaya çıktığını görürüz. Bununla birlikte bu yeni hareketlilikler de hareketin kaynağı olan ya da etkilendiği çatışmaları da değiştirebilirler. Uluslararası göç bağlamında çatışma önemlidir çünkü çatışma insani güvensizlik algısına yol açar. Ancak bu algı her zaman göçe yol açmaz." (Sirkeci, 2012:357).

İnsani güvenlik kavramının en çok tehdide uğradığı zorunlu göç alanı insani güvensizlik uygulamalarına hedef olmaktadır. Yerinden çıkarılanlar ya da yerinden edilenler göç ettikleri ülkelerde de insani güvenlik kavramından yararlanamamaktadır.

Sözleşmesi de, bu alanda tüm göçmenlere güvence tanır. (Uzun, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu 2012)

Mültecilik güvenlik ve tehdit algılarıyla inşa edilmekte ve mülteciler güvensiz bir duruma itilmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Güvenliği Komisyonu Raporu'nda mülteciler savunmasız gruplar olarak değerlendirilirken göç yollarının da mülteciler için şiddet barındırdığı belirtilmektedir.

Oysa "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme"de "bütün devletlerin, mülteci sorununun toplumsal ve insani yönlerini kabul ederek, bu sorunun devletler arasında bir gerginlik sebebi halini almasını önlemek için olanakları ölçüsünde ellerinden geleni yapmalarını arzuladığını ifade etmektedir" ibaresi yer almaktadır[14]
Çatışma kaynaklık eden durumlar farklılaşmaktadır. Bu araştırmada cinsiyet güvenliği ekseninde çatışma sonrası Türkiye'ye göç eden İranlı LGBTİ+'lara yer verilecektir.

1.4. Göç yerine Hareketlilik

Göç araştırmaları antropoloji, sosyoloji, coğrafya ve hukuk gibi alanlardan yararlanmıştır. Farklı disiplinlerde ele alınan göç olgusuna dair farklı kuramlar ve tanımlar geliştirilmiştir. Göç kavramı tanımlanırken üzerinde durulan iki nokta; yer değiştirme ve geriye dönmeme olarak ele alınmaktadır. Göç çalışmalarında kullanılan iki önemli göç tanımı Marshall ve Fichter'e aittir.

Marshall'a göre, "Göç bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına veya toplumlara doğru kalıcı harekettir" (Marshall, 1999: 685).

Fichter' göre göç, "En genel yorumuyla hareketlilik kişilerin zamanda, fizik mekânda veya sosyal yapılardaki her tür devinimine veya göçüne işaret eder" (Fichter, 1996: 154).

[14] BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Raporu, 2016.)

Türkiye'de ilk defa 2013 tarihli ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) içeriğinde "Kanunda Göç" kavramı tanımlamıştır. Tanımlamaya göre göç; "Yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı ifade etmektedir[15]"

Uluslararası İlişkiler alanında İkinci Dünya Savaşı sonrasında tartışılmaya başlanan kavram "Zorunlu ve Gönüllü Göç" olmak üzere genellikle iki açıdan ele alınmaktadır. Bu ayrımın sorunlu olduğu ve istem ve zorlama arasında ayrım yapmanın kolay olmadığın ve bu iki kavramını bir yelpazede bulunduğuna dikkat çeken Alexander Betts,"Uygulamada göçün çoğunluğunda her iki unsurdan biraz bulunur ve hem ekonomik hem siyasal faktörlerden etkilenir. Göç eden herkes yapısal engellerle karşılaşır ve farklı seçenekler arasında tercih yaparken bir ya da daha fazla etmenin etkisi altında kalırlar. Örneğin mülteciler ciddi siyasal engellerle karşı karşıya kalırken ne zaman ve nereye taşınacakları konusunda farklı tercihlere sahiptirler. Aynı şekilde ekonomik mülteciler bile sıklıkla örneğin kendi ülkelerinde yeterince fırsat olmaması yapısal engellerle karşı karşıya kalırlar" (Betts, 2017: 28).

"Uluslararası Göçü, daha iyi bir yaşam aramak amacıyla kişinin başka bir yere göçmesi, doğduğu yer ile köklerini koparması ve yeni ülkede asimile olması gibi, basit bireysel eylem olarak düşünmek oldukça güçtür. Uluslararası göç ve sonraki yerleşme süreci, bireyin sonraki hayatını kuşatabilecek ve sonraki kuşakları da etkileyebilecek daha uzun soluklu bir süreçtir. Göç toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylemdir hem göç alan hem de göç veren toplumu etkiler"(Yalçın 2001:49).

"Göçün tüm bu toplumsal etkilerini araştırma yolunda, bu araştırmaların odak noktasını göçü arttıran nedenler ve artan göç baskısını kontrol etme çabaları oluşturmaktadır. Bu iki etken göç sürecinin nasıl gerçekleşeceğini belirlemektedir. Ancak, temel göç denklemini oluşturan faktörler çok fazla değişmemektedir. Ulusal ve uluslararası gelir dağılımındaki uçurumlar, istihdam olanaklarının dengesiz dağılımı,

[15] http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf

siyasi, etnik, dinsel ve benzeri kültürel haklar alanında yaşanan gerilimler göçün itme ve çekme etkenlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, göç hareketlerini açıklamaya çalışan çeşitli modeller geliştirilmektedir. Bunların bir kısmı ekonomik faktörlere vurgu yaparken bir başka grup ise bireysel, psikolojik etmenleri birincil önemde görmektedir. Ancak bu geleneksel denilebilecek makro ve mikro yaklaşımların yerini göçü küreselleşme içerisinde bir süreç olarak algılayan yaklaşımlar almaktadır. Çünkü göç akımları, en yoksulları içerdiği kadar görece sosyal ve insan sermayesi daha güçlü olan kimseleri de içermeye başlamıştır." (Sirkeci, Uluslararası Göç Sempozyumu 34).

Sirkeci ve Cohen tarafından geliştirilen Çatışma modeli göçün bir yerden başka bir yere gitmekle sonlanacak bir eylem olarak değerlendirmez. Bu noktada, göç yerine hareketlilik kavramını tercih etmektedir. Güvenliksizlik devam ettiği sürece insan hareketliliği de devam edecektir. Yine hareketliliği açıklamada kullanılan siyasi/ekonomik, zorunlu/gönüllü, düzenli/düzensiz gibi geleneksel göç etme sınıflandırmaları bu çalışmada yer verilmemektedir, çünkü her hareketlilik aynı motivasyondan kaynaklanır, güvenliksizlik algısı. Bu çalışma hareketliliğin temelindeki çatışma olgusuna dikkat çekerek, insanların zorunluluktan dolayı yer değiştirdiklerini kabul etmektedir.

1.5. Çatışma Ekseninde Ulusötesi Hareketlik

İbrahim Sirkeci (2012) çatışmayı transnasyonel[16] göçü şekillendiren ana dinamik olarak kabul eden bir kurumsallaştırma çabasına girmiştir. Göç üzerine göç edilen toplumdaki çatışmanın yerin esas meselenin "çatışma sonucu göçün" olduğunu ifade eden Sirkeci insan güvensizliği kavramı ile çatışmayı ilişkilendirmektedir.

[16] " Transnasyonalizm süreç ve hareketliliğe vurgu yaparken ulusu ademi merkeziyetleştirerek yerellik ötesine geçen, farklı yerellikleri birleş- tiren aidiyet ve kimliklere referans verir." (Sirkeci, Transnasyonal, Mobilite ve Çatışma)

İnsan hareketliliğini[17] inceleyen araştırmacılar uzun yıllar göçün bir süreç olduğunu vurguladılar ancak en nihayetinde geliştirilen modellerin çoğu insan hareketliliğinin dinamik doğasını yansıtmaktan uzak kaldı. Bunun en temel nedeni göç fenomeninde sürekli olumlu ve umut vadeden bir yan görmek ısrarı bir diğer nedeni de durağan değişkenlere odaklanmak diyebiliriz. Biz son on yıldır ısrarlı bir biçimde göç yerine insan hareketliliği kavramını kullanmayı önerirken 'göç' için belirleyici olanın güvensizlik algısı olarak yansıyan çatışmalar olduğunu ileri sürüyoruz (Sirkeci 2012:9).

"Transnasyonalizm (ulusötesicilik) uluslararası göç çalışmalarındaki tek yönlü ve statik algılayışa karşı bir açılım sağlamıştır. Faist'in üç kuşak olarak tarif ettiği göç kuramlarında, transnasyonalizm köken ve göç edilen ülkeleri bağlayan göç deneyimlerini dikkate alarak üçüncü kuşağı temsil eder" (Sirkeci, 2012:12).

"Bu dinamizmden yoksun görünse de, Faist "göçler tekil hareketler değil aksine göç menlerin hayatının bir parçası, köken ülke ve göç edilen ülke farkını bulanıklaştıran, zayıflatan bir unsur olma eğilimindedir" der." (Sirkeci, 2012:13).

"Burada vurgu göçlerin vuku bulduğu trasnasyonal coğrafya veya transnasyonal toplumsal alanadır. Böyle bir çatışma modeli bize göç kuramlarındaki bazı sorunlardan kaçma olanağı sağlar: a) Göçü iki yer arasındaki görece çekiciliğin sonucu olarak bir yerden bir yere hareket olarak gören 'itme-çekme' modelinin sıkıcılığından, b) ağ modellerinin kendi kendini doğrulama yanılgısından (Merton, 1959:423), c) uluslararası göçün bürokratik olarak 12 aydan daha fazla süreyle ikamet değişikliği olarak tanımlanmasından, d) göçmenler-göç etmeyenler gibi karşıtlıklardan, e) gönüllü-zorunlu göç, ekonomik-siyasi göç gibi kuramsal olarak göç davranışını anlamamıza katkısı olmayan yaklaşımlardan uzaklaşma olanağı ve alanı sağlar."(Sirkeci, 2012: s. 353 – 363).

Mülteci ve sığınmacıların ve yerinden edilmiş ve çıkarılmış tüm grupların yüksek oranda insani güvensizlik algısı yaratan uygulamalara maruz kaldığı için ulus aşırı göçün

[17] Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki bu çalışmada göç ve göçmen terimleri yerine ısrarla hareketli ve hareket kavramlarını kullanmaya özen gösterdik. Bu literatürdeki bir tartışmaya tekabül eder ve kanaatimizce insan göçünün dinamik ve süreğen niteliğini daha iyi yansı-tan bir kavramlaştırma olduğu için tercih ettiğimiz bir dildir (Bkz. Sirkeci & Cohen 2013 migrant cities…)

çatışma eksenli teorik modelin kurulabilmesi için örneklem olduğunu belirten Sirkeci (2012), grupların ulus aşırı hareketliliğinin ulus devlet iktidarını da dolaylı olarak zayıflattığını ifade etmektedir.

"İnsani güvensizlik belli bir yerde, belli bir durumdaki belli bir insan topluluğu ve/veya bireyler için çatışmanın bir tür yoksunluk, yoksulluk hissi yaratması olarak görülebilir. Bu Sudan'daki azınlıkların başına geldiği gibi bir sivil çatışma olabilir veya Endonezya adalarında yaşayanların başına gelen çevresel afetler olabilir. Bu tehdit ve yoksunluk algısı bireyler (ve topluluklar, haneler ve diğerleri) için özneldir. Dolayısıyla insani güvensizlik görelidir, özneldir ve sivil çatışmalar, savaşlar, altta yatan ve görünmeyen gerilimler, çevresel afetler ve benzeri nedenlerden kaynaklanabilir. İnsani güvensizlik algısı maddi veya maddi olmayan nedenlere dayanabilir. Örneğin bir azınlık grubun üyeleri kendi özgün kültürel gelenek ve pratiklerini devam ettiremedikleri ve anadillerini geliştiremedikleri için güvensiz hissedebilir. Bir başka durumda ise, maddi olmayan insani güvensizlik kavramı da azınlıkların, örneğin bir baskı ve huzursuzluk hissetmesinden kaynaklı olabilir. Ancak maddi insani güvensizlik ortamının sadece siyasi ve etnik siyasete (örn. etnosentrik hükümetler) dayanmayan ekonomik olanakların ve fırsatların ye- tersizliği (örn. yüksek işsizlik, düşük GSMH), doğal afetler (örn. tsunami, kuraklık) veya insan yapısı afetler (örn. baraj inşaatı) gibi nedenlerle oluştuğu pek çok örnek de vardır. Bu arada bu etkenlerin birden çoğunun aynı anda etki edebildiği, maddi ve maddi olmayan unsuların birbiriyle ilişkili olabileceğini unutmamalıyız. Bu ilişki, insani güvensizlik hissi veya algısını artırabilir ya da düşürebilir. Farklı grupların -örneğin avantajlı (konumda) olanlara karşı dezavantajlı olanlar gibi- çatışması da mümkün. Bu bağlamda, uluslararası göçteki temel motivasyon (insani) güvenlik arayışı olarak ya da başka bir ifadeyle algılanan (insani) güvensizlikten kaçınma olarak formüle edilebilir."(Sirkeci 2012)

Şekil 1. İnsani güvenlik ve çatışma eksenleri[18]

*"Bu süreklilik yelpazesinin bir ucundan, güvensizlik ortamından güvenlik ortamına doğru nüfus akımları olması beklenir. Bir anlamda insani güvensizlik "itme" faktörleri ile ilişkilendirilebilirken insani güvenlik de "çekme" faktörleri ile ilişkilendirilebilir" (*Sirkeci 2009).

1.6. Hareketliliğe Uluslararası Bakış

Savaş, siyasal şiddet, doğal ya da insan kaynaklı afetler nedeniyle birçok insan daha korunaklı bir yaşam ihtiyacı nedeniyle yaşadıkları toprakları terk etmişlerdir. Yerinden edilenlerin varılan ülke ile ilişkileri "güvenlik" kavramı noktasında gönderge obje ve tehdit şeklinde şekillenmektedir. İki dünya savaşı, sömürgecilikten kurtulma

[18] Kaynak: Sirkeci, 2009, s. 7 & Sirkeci, 2012, s. 357.

savaşları, Soğuk Savaşın vesayet çatışmaları, Soğuk Savaş Sonrası Balkanlar, Afrika ve Kafkaslarda yaşanan bir dizi çatışma, terörizmle mücadele bağlamında Afganistan ve Irak'taki işgaller, Güney Asya ve Ortadoğu'da topraklara ilişkin milliyetçi iddialar ve devletlerin bölünmesi, otoriter rejimler, insan hakları ihlalleri, geniş çaplı kalkınma projeleri, fırtına, tsunami ve iklim değişikliği sebepleriyle yaşanan çevre felaketleri insanların başka yerlerde koruma arama sebebiyle yaşadıkları toprakları terk etmesine yol açmıştır (Betts 2017:97).

Bu çalışmada, otoriter rejimler ve insan hakları ihlalleri nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalarak yurtlandıkları yeni ülkede uluslararası koruma arayışı içine girerek sınırları aşanlar ele alınacaktır. Göç araştırmalarının geleneksel ilgi alanı, geleneksel siyasi zulme ilişkin iyi temellendirilmiş bir korkuya sahip olan ve bu sebeple ülkelerini terk eden kişiler olmuşlardır. (Betts 2017:98).

Güvenlik uluslararası ilişkilerin temel olgularından biridir. Bir objenin bir tehdit karşısındaki hassasiyeti olarak tanımlanabilir. Bu tanımı takiben herhangi bir güvenlik nosyonunun iki ana unsuru vardır: Öncellikle bir tehdit ve gönderge obje. (Betts 2017:98).

Uluslararası İlişkiler alanı teorilerinden eleştirel teori geleneksel anlayışın dışına çıkarak gönderge obje ve tehdit tanımlamalarında yer değişikliği yapar; devlet tehdit kaynağı olarak kabul edilirken mülteci ve yerinden değilmiş kişiler gönderge obje olarak yerleştirilir. Çalışmamızın bu bölümünde insan güvenliği esas alınmaktadır.

Eleştirel Güvenlik Araştırmalarının insan güvenliği[19] ile yakın ilişkisi vardır. İnsan güvenliği ile ilk ortak noktası güvenliğin temel objesini devletten insana dönüştürmesidir (Krause ve Williams 1997) ve ikinci olarak güvenliğin kapsamını ekonomik, kültürel ve toplumsal güvenliği de kapsayacak şekilde askeri güvenlik olmanın ötesine taşır (Buzan ve ark. 1998) EGA, realist yaklaşımların entelektüel bir eleştirisinden ortaya çıkar. Sonuç olarak EGA devletin bireye en önemli tehdit kaynağını oluşturabileceği konusunda daha fazla açıklama getirir (Betts 2017: 99).

[19] Özünde insan güvenliği kişilerin hem şiddet içeren hem de içermeyen tehditlerden korunması anlamına gelir. İnsanların haklarına, güvenliğine ya da hayatlarına müdahil olabilecek herhangi bir tehditten ari olmaları durumu ya da koşuludur. (İnsan Güvenliği Komisyonu/ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 2003)

Zorunlu göç içine mültecileri ve sığınmacıları alır, yaygın olarak iç savaş, yerel çatışmalar, güç mücadeleleri insanları mekânsızlığın sorumlulukları ile birlikte yaşadıkları yerleri terk ettirmek zorunda bırakır ((Buz 2004: 4).

1.7. Hareketliliğe yol açan bazı çatışma nedenleri

Yaşam hakkını güçleştiren nedenlerden ötürü yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalan yerinden edilenler noktasında bu çalışma minvalinde doğa kaynaklı afetler nedenler arasında işlenmeyecektir. Çalışma kapsamında insan ve devlet kaynaklı nedenler arasında yer alan savaş ve siyasal şiddet noktalarına dikkat çekilecektir.

SİYASAL NEDENLER

Kitlesel olarak zorla yerinden edilenlerin siyasal nedeni olarak karşımıza ilk savaş çıkmaktadır. Savaşlar nedeniyle milyonlarca insan ana yurtlarını terk etmek zorunda kalarak, yeni bir ülkeye doğru yol almaktadır. Varılan yeni ülke kim zaman "Bekleme Noktası" olurken kimi zaman ikinci vatan olabilmektedir. Savaş nedenli kitlesel göçler kategorisinde yakın tarihte en büyük göç dalgası olarak adlandırılan Suriyelilerin göçü Türkiye açısından büyük öneme sahiptir.

AYRILMA HAKKI "Herkesin kendi ülkesi dahil, her hangi ülkeden ayrılma hakkı vardır" (İnsanlar Hakları Evrensel Bildirgesi, 13 (2) Maddesi, 1948). Bu hak, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi gibi diğer uluslararası hukuki belgelerde de öngörülmüştür. Sözleşmenin 12 (2) maddesine göre: "Herkes kendi ülkesi dahil, herhangi bir ülkeden ayrılmakta özgürdür".

SOSYAL GRUBA MENSUBİYET

BMMYK, belirli bir sosyal grubu[20] şu şekilde tanımlar: "Zulme uğrama riski haricinde ortak bir özelliği paylaşan, ya da toplum tarafından bir grup olarak algılanan bir grup insan. Söz konusu özellik çoğu zaman doğuştan gelen, değiştirilemez ya da bir

[20] BMMYK, Sosyal Grup hakkında Kılavuz İlkeler, paragraf 11. Vurgu eklenmiştir.

kimsenin kimliğine, vicdanına ya da insan haklarını kullanmasına temel teşkil eden bir özellik olacaktır." Sosyal gruba mensubiyet Mülteci LGBTİ+'lar için ele alınacaktır. Bu maddenin eklenmesiyle birlikte LGBTİ+'lar uluslararası korumadan yararlanabilmeye başlamıştır." (BMMYK Sosyal Grup hakkında klavuz ilkeleri)

Göçün, toplumsal cinsiyet bağlamı ikili cinsiyet sistemi üzerinden ele alınması göç ve LGBTİ+ ilişkilenmesini görünmez hale getirmektedir. Sınırlı sayıdaki çalışma LGBTİ+'ların sığınma sürecine değinmektedir. "LGBT bireyler "geleneksel" veya "gerçek" sığınmacılar olarak görülmediklerinden; Uluslararası Mültecilik Hukuku'ndan faydalanmaya başlamaları, cinsel yönelimlerin "belirli bir sosyal gruba" dahil edilmesi üzerine yürütülen bir tartışma ile gerçekleşmiştir. Bu gelişme, 1990'ların sonuna gelindiğinde, birçok LGBT bireyin sığınma başvurusunda bulunmasına ve mülteci olarak kabul edilmesine olanak sağlamıştır." (Berg ve Millbank, 2009).

"Bu kategori üzerinden sığınma talebinde bulunanlar için en büyük zorluk, diğer başvuranların aksine din, milliyet, siyasi düşünceler veya ırk gibi daha bağımsız ve dışsal gözüken sebeplerden ötürü değil, hemen her toplumda çok daha zor kabul gören cinsel yönelimlerini açıklamak zorunda kalmalarından kaynaklanmaktadır. Öte yandan, son yıllarda artmaya başlayan LGBT bireylerin başvurularına, "gerçek" olmadığı gerekçesiyle hala şüpheyle yaklaşılmakta ve başvuruların nasıl sonuçlanacağı kimi zaman karar veren mekanizmalarda çalışan kişilerin cinsel yönelimlere ilişkin insiyatiflerine kalmaktadır" (Kara, 2017: 12).

"*Belirli sosyal grupları tanımlamak için bu tanımda yansıtılan iki yaklaşım, yani "korunan özellikler" ve "sosyal algı", kümülatif değil, alternatiftir analizlerdir. "Korunan özellikler" yaklaşımı bir grubun, ya doğuştan gelen veya değişmez bir özellikle, ya da bir kişinin vazgeçmeye zorlanılmamasını gerektirecek kadar insanlık onuru için elzem olan bir özellikle birleşip birleşmediğini inceler. Öte yandan "sosyal algı" yaklaşımı, belirli bir sosyal grubun, grubu tanınabilir yapan ya da grubu toplumun tümünden ayıran ortak bir özelliği paylaşıp paylaşmadığını inceler.* BMMYK, Toplumsal Cinsiyete dayalı Zulüm hakkında Kılavuz İlkeler, paragraf 24).

Mülteci LGBTİ+'ları dünyanın her yerinde korumayı amaç edindiği belirten Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, yukarıda değindiğimiz "korunan özellikler" ya da "sosyal algı" kriterlerinin uygun kullanımı çerçevesinde LGBTİ+'ların "belirli bir sosyal gruplara" ait olduğunun geniş kabul gördüğüne dikkat çekilmektedir. Fakat sayıca az olan interseksüel başvuruları korunan özellikler ya da sosyal algı yaklaşımına göre değerlendirilmektedir.

BMMYK Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Kılavuzunda, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği değişmez olduğu ve kişileri bu konuda zora tabii tutmanın insanlık onurunu çiğnediğinin altı çizilmektedir. Uluslararası korumu talep eden kişinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği açısından " kimliği halen evrilmekte" ibaresi cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin değişken olarak tasvir edildiği ifade edilmektedir.

Sosyal grubu mensubiyet başlığı içinde değerlendirilen kişilerin görünür/açık kimlikli ya da birbirlerini tanımaları, birbiriyle bağlantılı olmalarının gerekli olmadığının belirtildiği kılavuzda karar mercilerin değerlendirme aşamasında bir sosyal gruba mensup kişilerin mutlak birbirini tanıma ya da bilme zorunluluğu aramadığının altı özenle çizilmektedir. Kılavuzda LGBTİ+'ların her zaman görünür olamadıkları, toplumda görünür olmanın LGBTİ+'lar için kimi zaman dezavantaj yarattığı belirtilirken kişilerin kimlik ve yönelimlerini basmakalıp kavramlara sığdırılamayacağına dikkat çekilmektedir. "Sosyal algı" yaklaşımı ne ortak niteliğin kelimenin tam anlamıyla çıplak gözle görülür olmasını, ne de niteliğin halkın geneli tarafından kolayca tanımlanabilir olmasını gerektirir. Üstelik grubun belirli üyelerinin ya da bu kişilerin ortak özelliklerinin bir toplumda aleni olarak bilinmesi de gerekli değildir. Tespit, bir grubun daha genel, soyut manada "anlaşılabilir" ya da "toplumdan ayrı tutulmuş" olup olmadığına dayalıdır." (BMMYK, Sosyal Grup hakkında Kılavuz İlkeler, paragraf 15–16).

1.8.Transit Hareketlilik

Transit göç kavramı "İki ya da daha fazla ülke arasında yapılan seyahat sırasında belirsiz süre duraklama noktası" olarak aktarılmıştır. (IOM,2004).

Türkiye mülteciler odaklı göç alan bir ülke olmasının ötesinde bir diğer ülkeye geçebilmek için bir geçiş ülkesi olmuştur. Türkiye'nin jeopolitik konumu ülkeyi temel varış noktası ve transit ülke konumuna getirmiştir.

Yasal sistem ve mekanizmalar yüzünden geçiş ülkesi olarak etiketlen(diril)en ülkelerdeki farklı göç hareket ve deneyimlerinin "transit göç" olgusu altında incelenmesi son derece sık rastlanan bir durum. (Collyer, 2006; Düvell; 2006; Liempt, 2008; Roman; 2006). Özünde bu kavram oldukça yakın bir zamanda ortaya çıkmış, sorun olarak tanımlanan bir duruma çözüm bulma niyeti ile geliştirilmiştir. Baktığımızda, 1990'larda belli ülkelerde "problem" olarak görülen göç hareketlerinin "transit göç" olarak tanımlanmasıyla kavram araştırmacı ve politik belirleyicilerin gündemine girmiş, Uluslararası Göç Örgütü (İnternational Organization for Migration-IOM) tarafından transit göç modelini tanımlayan, açıklayan raporlar yayınlanmıştır[21].

Transit göç olgusu jeopolitik bir konu olarak ele alınmıştır. Bireylerin düzenli ya da düzensiz hareketlerinin birbiriyle ilişkili olduğu varsayımından hareketle, göçmen kategorilerinin farklılıklarına değil, örtüşen noktalarına işaret edilmiştir. Böylelikle "transit" göç ve göçmen kavramı içinde farklı göç hareket ve kategorilerini barındıran genel bir terim olarak kullanılmıştır. (Biner, 2016:14).

"Göç amacıyla ülkelerinden ayrılan kişi ya da grupların kimi zaman belirli bir ülkeye yani hedef ülkeye yerleşinceye kadar çeşitli ülkelere gitmeleri söz konusu olmaktadır. Buradan hareketle yerleşme niyeti olmaksızın bir ülkeden başka bir ülkeye göç ederken geçiş ülkesinde bulunan kişi ya da kişi grupları da "transit göçmenler'i, bu türde oluşan göç ise "transit göç'ü tanımlamaktadır" (Doğan, 2016:179).

İKİNCİ BÖLÜM: Türkiye'nin İltica Politikaları

2.1. "Geçiciler ve Arada Kalanlar: Mülteci ve Sığınmacılar

[21] https://turkey.iom.int/

Ait olduğu menşe ülkeden yaşam hakkına erişimi tehdit eden nedenlerden ötürü o ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyerek başka bir ülkeye doğru bir devinim gerçekleştiren kişi mülteci olarak tanımlanmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesinin 1 maddesinin A bendinin 2. Fıkrası mülteci kavramına dair uluslararası bir tanım vermektedir. Bu tanımlamaya göre: "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi."[22]

1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin hukuki durumuna ilişkin 1967 protokolü ile '1 Ocak 1951" sınırlaması kaldırılarak, sözleşmede mülteci tanımının içine giren herkes için tarih sınırlaması olmadan eşit hukuki statüden yararlanması için bu protokol ile düzenleme yapılmıştır.

2.1.1. Türkiye'nin Mülteci Tanımlamaları

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Madde 14/1 "Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır[23]".

Türkiye'de Uluslararası Koruma Çeşitleri 4 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma, Geçici Koruma. Evrensel olarak kabul edilen mülteci tanımlamasına Türkiye çekince koyarak coğrafi kısıtlama getirmiştir. Avrupa ülkelerinde Türkiye'ye gelerek koruma arayan kişileri mülteci statüsünde değerlendirmektedir. Türk Hukuk Sisteminde yer alan tanımlamamlar şu şekildedir:

2.1.1.1. Mülteci

[22] http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2014-1/12.pdf (10.08.2018)
[23] http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf (10.08.2018)

"Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder"[24].

2.1.1.2. Şartlı Mülteci

"Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1. maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak "Coğrafi Kısıtlama" ile kabul etmiştir. Buna göre şartlı mülteci; Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişidir"[25].

2.1.1.3. İkincil Koruma

[24] http://www.goc.gov.tr/mobilicerik/multeci_546_552 (10.08.2018)
[25] http://www.goc.gov.tr/mobilicerik/sartlı-koruma_546_552 (10.08.2018)

"Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder"[26].

2.1.1.4. Geçici Koruma

"Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir."

"6458 sayılı Kanunun "Geçici Koruma" başlıklı 91 inci maddesinde; "(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir." "Göç Politikaları Kurulu ve görevleri" başlıklı 105 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde; "c) Kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri

[26] http://www.goc.gov.tr/mobilicerik/ikincil-koruma_546_552 (10.08.2018)

belirlemek" ifadelerine yer verilmiştir. Bu çerçevede Bakanlar Kurulu tarafından 13/10/2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.[27]"

2.1.2. Yasal bir geçicilik

Türk İltica Sistemi'nde yer alan mültecilik tanımlamasının Ortadoğu coğrafyasından göç edenlerin üçüncü güvenli ülkeye geçebilmek için Türkiye'yi tercih etmeleri Türk iltica Sistemi'nin "geçicilik" üzerine kurulmasıyla bu bölümde ilişkilendirilecektir.

Mülteciler açısından hukuki çoğulluk yaratan Türk İltica Sistemini Biner şu şekilde anlatıyor: "Türkiye 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne taraftır. Ancak bu konvansiyonla ilgili 1967 New York Protokolü'ne coğrafi kısıtlama ile taraf olduğu için hukuken sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılara uygulamakla sorumludur.[28]"

Türk İltica Sisteminde Nisan 2013[29] tarihine kadar kapsamlı bir yasa bulunmamakla birlikte 1994 yılında çıkarılan yönetmelik öncesi BMMYK iltica talebinde bulunanların statü belirleme, yerleştirme ve karar mekanizması görevini gerine getirirken 1994 sonrası statü tespitindeki kararın devlet mekanizmalarına danışılması gerekliliği ortaya çıktı. Bu tarihten itibaren iltica talepleri iki başlı bir hal almıştır. 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu devlet dışı aktörlerin müdahilliği noktasında önemli bir kırılmaya neden olmuştur. Kanunun çıkmasıyla da mültecilere uygulanan hukuki çoğulluk önlenememiştir. Son olarak Eylül 2018 tarihinde statü belirlemede nihai söz sahibi olduğu bilinen BMMYK kayıt

[27] http://www.goc.gov.tr/mobilicerik/gecici-koruma_546_552 (12.08.2018)

[28] 1951 Konvansiyonu'nda mülteci tanımına coğrafi ve zamansal sınırlama getirilmiştir. Buna göre mülteci tanımı sadece 1 Ocak 1951'den sonraki olaylar sonucunda Avrupa'dan yerinden edilen kişilerle sınırlandırılmıştır. 1967 Protokolü'nde tanımın içeriği değiştirilmese de tanımlamadaki tarihsel ve coğrafi kısıtlama kaldırılmıştır (Castles ve Miller, 2008) Protokole taraf olan çoğu devlet ülke tanımındaki tarihsel/ zamansal ve coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasını kabul ederken sadece bir kaçı protokolü coğrafi şartın korunması şartıyla imzalamıştır. Türkiye hala bu çekinceyle konvansiyona taraf olan sayılı ülkeden biridir.

[29] Yasanın uygulamaya girmesi bir yıl sonrasıdır.

işlemlerini durdurduğunu açıkladı. Komiserlik danışmanlık süreçlerini ve üçüncü ülkeye yerleştirme süreçlerinin devam ettiğini bildirmiştir.

Türkiye'nin iltica politikasının geçicilik üzerine kurulması ve taleplerinin çoğunun coğrafi çekince taşıyan bölgelerden gelmesi başvuru sahibinin edineceği şartlı mültecilik statüsü nedeniyle kalıcılığa dahil bir yerleşik hayat kuramamasına denk gelmektedir. Bu da akıllara Türkiye'nin kalıcılık taşıyan bir iltica politikasının olmamasının çekme kuvvetini doğurduğunu getirmektedir.

2.2. Bir Özne Olmanın Koşulu: İkili Cinsiyet Sistemi

Tarih aşırı bir paradigmaya sahip olan toplumsal cinsiyet, var olan cinsiyet algılarının toplum tarafından yapılan kesintisiz aktarım yoluyla devamını yürüten bir kavram olarak açıklanmaktadır. Kadın ve erkek olma hali üzerinden, ikili bir model ekseninde döngüsünü sağlayan bu nosyon sosyal ve kültürel olarak belirlenen cinsiyet rollerine denk düşmektedir. Atadığı roller çerçevesinde kime, neyi, nasıl yaşayacağını emreden toplumsal cinsiyet patriyarka yönergesinde kendini üretmektedir.

Bu açıklamalar ışığında toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiği Joan Scott'un tanımlamasına bakmak gerekmektedir: Scott, (2011) "toplumsal cinsiyet, cinsler arasındaki kavranabilen farklıklılara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu öğesidir ve toplumsal cinsiyet iktidar ilişkilerini belirgin kılmanın asli yoludur."

Eril bir zihniyetin ürünü olan toplumsal cinsiyetin inşa değil de düzenin bir parçası gibi sunulması muktedirin varlığına güç katmak ve sistemin döngüsü sağlamak için yeniden kendini üreten bir dayatma olarak yolumuza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet fikrinin sorgulanmasının dahi sistem için tehlike arz ettiğine dikkat çeken Scott, (2011). "Toplumsal cinsiyet kadın ile erkek arasındaki karşıtlığı işaret ederken bu karşıtlığın anlamını oluşturur. Siyasi iktidarı temize çıkarmak için bu referans güvenilir ve değişmez olmalı, doğal ya da ilahi düzenin bir parçası gibi algılanmalı ve insanlar tarafından inşa edilen bir şey gibi görünmemelidir. Bu şekilde, hem kadın hem erkek arasındaki ikili karşıtlık hem de toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair toplumsal süreç

iktidarın manasının bir parçası haline gelir. Bu fikri bir şekilde sorgulamak ya da değiştirmek bütün bu sistemi tehdit etmek anlamına gelir".

2.2.1.Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Kadın olarak adlandırılanın yoksun bırakılması üzerine halen inşasını sürdüren toplumsal cinsiyetin ardından getirdiği eşitsizlik, ataerkil düzen ile kol kola yoluna devam etmektedir. Sadece kadın ve erkek olma üzerinden inşası yapılan ve kadına erkek sonrası bir konumda yer veren ikili toplumsal cinsiyet paradigması kamusal ve özel tüm alanlarda cinsiyet ayrımı yapılmasına sebebiyet vererek kadını geri plana atmaktadır.

"Sosyal Rol Kuramı, sosyal ve siyasal davranış ile tutumlarda gözlenen kadın ve erkek farklılıklarının, erkeklerin ve kadınların farklı sosyal roller üstlenmelerinden kaynaklandığını ileri sürülmektedir (Eagly vd., 2000). Schmitt'e (2003) göre, erkekler ve kadınlar doğuştan gelen ve farklılıklara cinsiyetlerine özgü psikolojik eğilimlere ve cinsiyet rollerine sahip değillerdir. Farklı sosyalleşme yaşantıları, sosyal davranışlarda cinsiyet farklılıklarının oluşmasından sorumludur. Erkekler ve kadınlar, başarılı bir rol performansı gösterebilmek adına doğuştan getirdikleri ve zamanla edindikleri özellikleri birleştirmektedirler ki böylece cinsiyete özgü toplumsal roller oluşmaktadır. Toplumdaki hakim düşünceler kısmen değişse bile günümüzün birçok toplumunda, özellikle endüstriyel toplumlarda, roller genel olarak kaynakları sağlayan kişi (erkek) ve evle ilgilenen kişi (kadın) olarak dağılmaktadır (Kite,1996; Eagly vd., 2000; Johannesen-Schmidt/Eagly, 2002)."

Kadın sözcüğünün bile halen kabul görürlüğünün muğlaklığına değinen Scott, "Mevcut ve basit kullanımında "toplumsal cinsiyet", "kadınlar ile eş anlamlıdır. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde, kadın tarihi üzerine yazılmış çok sayıda kitap ve makalenin başlığında "kadınlar" sözcüğü yerine "toplumsal cinsiyet" kullanılmıştır. Söz konusu kullanım bazı durumlarda, belirli analitik kavramlara muğlak bir şekilde işaret ediyor olsa da bu durum asıl olarak alanın siyasi olarak kabul edilebilirliği ile ilgili. Benzer bazı

örneklerde “toplumsal cinsiyet” ifadesinin kullanılması çalışmanın akademik ciddiyetini ortaya koymak anlamına gelmektedir.”

Tek tanrılı dinler olarak bilinen Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet kadının tamamen dışlanmasına neden olmuşlardır. Özellikle içeriklerindeki eril tavrı irdeleyecek olursak kadını öncelikle kamusal alandan soyutladıklarına tanık oluruz zira hiç bir şekilde kadınların dini anlamda cemaatlerine önderlik ettirilmediğini görürüz. Bunun yanı sıra ortak mitoslarında anlatıla gelen ilk insan masalına değinecek olursak Adem (Adam) ve Lilith'i anlatmamız gerekir. Bilhassa İbrani mitolojisinde adı çokça geçen Lilith, Adem'le eşit yaratılan ilk insandır. Ancak Adem'le eşit olduğunu söylemesi ve ona biat etmemesi ve onu terk etmesiyle birlikte tanrı tarafından cezalandırıldığını anlatır. Sonra Adem 'e yeni bir eş takdim edilir ve onun Adem'den daha aşağı olması için Adem 'in kaburga kemiklerinden yaratıldığı ileri sürülür. Ona Havva ismini verir. Bu mitlerin kadına saldırısı bu kadarla sınırlı kalmaz adeta onu sapkın, günahkar ilan etmek için bir yol daha bulurlar adına Hristiyan mitolojisinin "Peccatum Originale" dediği ilk günah kavramı burada devreye girer buna göre Havva, şeytanın sözüne uymuş va tanrı tarafından kendilerine yasak olan elmadan yemiştir.

Üstelik kendi günahına yine bu dinlerin mitolojik ağızlarından anlatıla gelen şekilde Adem'i de alet etmiş ve onuda günaha sokmuştur. İşte kadın olmak daha doğduğun andan toplumsal algının sana günahkar, aşağı ve suçlu olarak yaftalamasına neden olmaktadır. Bu tip dini masallar vasıtasıyla kadın olan birey sadece kendi varlığından dolayı damgalanmaktadır. Çünkü o en başından beri zayıftır. Bugün dahi erilliğin her yana sindiği bir toplumda feminen davranış gösteren her bireye karşı önyargı devam etmektedir. Mary O'Brien (1981) toplumdaki erillikle ilgili olarak konuda şöyle söyler: "Erkek egemenliği üreme araçlarına yabancılaşmalarını aşma arzularının etkisiyle oluşmuştur". Bu açıdan bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitsizliği aslında toplumdaki baskın yönelim olan heteroseksizm dışındaki tüm yönelimlerin aleyhine işleyen bir süreç arz eder. Aslında bu eşitsizliğin devamını sağlayan şeylerden biride heteroseksizm içindeki- farkında ya da farkında değil -bireylerin kendileri dışındaki tüm yönelimlere karşı takındıkları damgalayıcı, dışlayıcı tavırlarıdır.

2.2.2. Toplumsal Cinsiyet ve Baskının Ortak Paydası

Baskı, ayrımcılık ya da toplumsal konumlandırma gibi kavramların tikel bir biçimde kavranmasının bir zorluk olduğunu ve baskıların tarihte ve kültürler içinde farklı görünümlere büründüğünü idrak etsek bile, baskı biçimlerinin ortak ve paydası olduğuna dikkat çeken Elizabeth Grotz (2011), baskı teriminin genel bir anlamı varsa bu teriminin mininal düzeyde aşağıdaki maddelerde tanımlamaktadır.

Grotz,: Söz konusu ayrışık (genelde hiyerarşik bir şekilde yapılandırılmış) konumlara göre çıkarlar, iktidarı, otoriteyi ve değeri dağıtan genel bir yapı içinde, belirleme, oluşturma ve değerlendirme tarzları olarak işleyen toplumsal konum ya da yerlerin sistematik olarak ayrışık bir biçime üretilmesi. Bu şunu ima eder: Ne türden yetenekleri, yetileri ve nitelikleri olursa olsun, tabi grupların imtiyazlı konumlara erişme olanakları, imkansız değilse de son derece kısıtlıdır. Gruba atfedilen özellikler sonucunda, tekillikler ve tikellik daima belirsizleşir.

Değer ve iktidar adaletsizlikleriyle şekillenen bu ayrışık konumlar imtiyazlı olanlara çıkarlar dağıtıyor; bu da ancak başka, tabi konumların pahasına yapılır. Bu imtiyazın mümkün olmasının tek sebebi, bedenin tabiiyetle ödenmesidir. Bu da iktidar ve otorite yapılarını dönüştürmenin hala niçin bu kadar zor olduğunu açıklar: Aslında bedelini ödemeden çıkar sahibi olan hakim grupların bir mücadele vermeden ellerindeki çıkarları hemencecik bırakmaları kendi menfaatlerine uymaz. Hiç süphesiz, değişime yönelik itki ve güdü, göreli konumların herhangi bir şekilde yeniden dizilmesi sonucunda imtiyazlardan çok şey kaybetmeye yakın bu hakim gruptan gelemez.

"Belirli gruplar toplumsal yapı içersin de ayrışık mevkilerde bulundukları gibi (birbiriyle iç içe geçebilen ya da birbirine bağımlı olabilen, ama yalnızca hakim grubun çıkarlarına hizmet eden konumlardır bunlar), bu konumlar kendilerine özel olarak kazınmamış ama kendileri tarafından önceden belirlenen değerler, nitelikler, çıkarlar ve hareketlilikle doğrudan ya da dolaylı yoldan bağlantılıdır. Erkek, beyaz, orta sınıf, Hristiyan ve sair doğmak kişiye zengin olmak, karar verme ve adlandırma yetilerini

kazandırır; başka gruplar bu gibi yetilere büsbütün erişemez durumda değilseler de de, onlara erişmeleri son derece zor hale getirilmektedir; belki de tabi bir grupla olan tanımsal bağlantılarını geride bırakma ya da aşma pahasına yapabilirler bunu. (Örneğin siyahlar ya da kadınlar orta sınıfın çıkarlarına erişebilirler; ama bunu yaptıkları anda eskiden mensubu oldukları grupla herhangi bir özdeşleşme içinde olmaktan vazgeçmiş olurlar.)"

Tahakküm ve tabiiyet ilişkileri yalnızca elle tutulur maddi çıkarlar değil-gerçi bunlar kolayca belgelenebilir- hakim grupların anlam, anlamlandırma ve temsil sistemleri üretmeye dönük rahatlıkları ve yetenekleri açısından da şekillenir; bu gruplar kendi menfaatlerini, bakış açılarını, değerlerini ve çevrelerine pozitif terimler sunar ve başkalarını (karşılıklı olmayan bir şeklide) bu menfaatler bakımından tanımlanır. Tabi grup üyelerinin bu rahatlığa erişmesine izin verilmez. Burada, tahakküm altına alınmış grupların anlam değiştiremeyeceğini, yeni anlamlar ve çerçeveler geliştiremeyeceğini değil, bunları yapmanın hayli zorlaştırıldığını ve bunun hayli sert bir mücadele ve çarpışmanın konusu olduğunu ileri sürmek istiyorum.

Baskıyı oluşturan tahakküm ve tabiiyet ilişkileri, sırasıyla değişmez, sabit iktidar ve iktidarsızlık ya da merkez ve kenardanlık konumlarından bulunmasından çok daha karmaşıktır. Tahakküm konumlarının tabiiyet altına sokulanlar pahasına imtiyazlar ve çıkarlar getirdiği açık olsa da, uzun vadeli güçlükleri de vardır; zira bu konumları işgal edenler kişinin kendi kendini belirlemesini sağlayan kimi becerilere erişemez olur- mücadele, direniş ve tabi konumda olanların edinmek zorunda olduğu kazanılan becerilerdir bunlar. Tabi konumlar hakim konumların pek çok hakkı ve imtiyazından mahrum olmayı gerektiriyor olsa da, belirli yetenekleri ve becerililik şekillerini, tam da kişinin kendi başına hayatta kalma ve yaratma yetisini de- ki mütehakkimler bu yetileri kaybetmiş durumdadır- üretir. Halinden memnun olan mütehakkimler keyifleri yerindedir ama tabi olanlar ya akıllarını keskinleştirip kendilerini devamlı olarak geliştirmeleri gerekir ya da baskıyla içine düştükleri konumlara teslim olacaklardır. Toplumsal değişim ancak mütehakkimlere kafa tutması sonucunda belirli bir doğrultuya girer (bu doğrultunun ve önceden belirlemiş herhangi bir hedefe yönelik ilerleme

dereceleri iki gruptan birinin ya da iki grubun üyeleri tarafından garanti edilemeyecek olsa da bu böyledir) (Grosz, 2012: 11,12).

İktidar ve iktidar ilişkileriyle bürünebileceği biçimlerle şekil alan baskı kavramı günümüzde iktidar, tahakküm ve tabiiyet arasındaki ilişkilenmenin tasviri zorlaşmaktadır. Baskı kavramını daha ayrıntılı bir şekilde ele alan Foucault, kendilerine ötekilik atfedilen kişilerin, kendiliğinden edilgin duruma gelmediğini, yumuşak başlı kurbanlar, kıygınlar olmadıklarını, her türlü meleke ve mücadele şeklinde mahrum edilemeyeceğine dikkat çekmiştir. Baskı görenlerin etkinliğinden bahsedilmiştir.

Grosz, (2011) verdiği bilgiler ışığında cinsiyet[30] ve cinsellik meselelerine ilişkin şu soruyla karşımıza çıkar, "Yukarıda maddeler halinde anlattığım özellikler, öznelerin ve pratiklerin ya cinsiyetlerine ya da cinselliklerine (veya ikisine birden) dayalı olarak- kendi uygun gördüğüm deyişiyle- "cinsel baskı" altına alınmalarını, yetkisiz kılınmalarını, değersizleştirilmelerini ve yanlış temsil edilmelerini nitelemek açısından yeterli midir? Cinsel sınırları aşan tüm diğer insanların yaşadığı çeşitli baskı türlerini kapsarlar mı?"

Baskı türlerinin evrensel gibi gözüken özellikleri, tikelliklerden bağımsız olarak aslında eşit ölçüde tüm baskı türlerine mi göndermede bulunurlar sorusunu soran Grosz (2011), bu durumun böyle olduğu takdirde kadın düşmanlığı ile homofobinin diğer baskı türlerinden olan farklılıkları ve özgünlükleri içinde açıklanmasına ne şekillerde yardımcı olabileceğine yanıt arar.

2.3.Cinsiyetçilik, Göçmenlik, Irkçılık

Irkçılık ve Cinsiyetçilik son dönemlerde yan yana anılan kavramlar olarak önümüze çıkmaktadır. İki kavramında aynı kökten beslendiği Irka bağlı erkek egemen

[30] "Doğa, akıl ya da biyolojik değil de tarihsel gereklilikler yoluyla-iktidarın söylemleri, bilgileri ve biçimlerinin konuşlanışı tarafından üretilen ve bu konuşlanış için gerekli türden olan dizilimler- birbirine bağlanan farklı öğelerin suni yolla, verili zamanın adetlerine ve kültürlerine göre sıralanmasıdır cinsiyet." (Butler, Cinsiyet Belası s.41)

aile yapısı üzerinden yükseldiği görülmektedir. Irk temelli ayırımcılık toplumsal cinsiyet aracılıyla sağlamlaştırılmaktadır. Irkçılığın temel bileşkelerinde yer alan cinsiyetçilik, "aşağılama" ve "yok sayma" olarak söylemsel ve edimsel olarak toplum içinde yer bulmaktadır.

"Yeni Irkçılık[31] kavramının temel sorunsalı biyolojik soyaçekim değil, Gramsci (1997) ifadesiyle, hegemonyadır ve "yeni ırkçılık" merkezinde "göçü" barındırır. (Genç, 2017:2)

İnsan ırklarının birbirine üstünlüğü temelinde kendini var eden ırkçılık artık geçmişteki biyolojik farklılıkları bir kenara bırakarak, kültürel başkalık üzerinden ayrımcılığını sürdürmektedir. "Dolayısıyla yeni ırkçılık sömürgeci Batılı toplumların önemli bir siyasal sorunu olan "göç" olgusunu akla getirmektedir. Bu Batılı toplumlar için göçmenler ekonomik ve kültürel homojenliğin karşısında bir tehdit olarak belirmektedir." (Genç, 2017:2).

"Yeni ırkçılık" söylemlerinde "öteki", biyolojik özellikler temelinde değil; kültürel veya farklı nitelikleri nedeniyle aşağılanır ve ayrıştırılır. Diğer bir deyişle, ırkçılık kültürel farklılıklara dayanır ve bu ayrılıkları daha da keskinleştirir. Balibar'ın (2003) sözleriyle ifade etmek gerekirse "Yeni ırkçı öğretilerde hiyerarşi temasının ancak görünüşte ortadan kalktığını anlamak zor değildir". "Yeni ırkçılık", sömürgecilik çağının sona ermesinden sonra, sömürge ve sömürgeci ülkeler arasındaki nüfus hareketlerinin tersine dönmesiyle oluşan yeni siyasal ve sosyal hayatın bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu "yeni ırkçılığın" ideolojik arka planını, merkezinde göç ve göçmenlik bulunan "ırksız ırkçılık" oluşturmaktadır." (Genç, 2017:2) Yeni ırkçılığa baktığımızda ilk olarak "ev sahibinin" dışında kalanlar hedef alınmaktadır. Bu noktada göçmenler ve mülteciler ırkçılığın objeleri haline getirilmektedir.

"Eğer bir sistem olarak kapitalizm ırkçılığı vücuda getiriyorsa, bu aynı şekilde cinsiyetçiliği de vücuda getirmesini gerektirir mi sorusuna Balibar'ın (2003) cevabı

[31] "Gerçek, bütüncül toplumsal görüngü- farklılık işaretlerinin (isim, derinin rengi, dinsel ibadet) etrafında eklemlenen ve korunma ya da ayrım hayalinin (toplumsal bünyeyi arılaştırma, "kendi" ve "biz" kimliğini her türlü melezleşme, karışma ve istiladan koruma zorunluluğu) zihinsel ürünleri olan söylemlerde, temsillerde ve pratiklerde (şiddet, hor görme, hoşgörüsüzlük, aşağılama, sömürü biçimlerinde) kayıtlıdır." (Balibar 2003: 25).

“evet”tir çünkü ırkçılık ve cinsiyetçilik özde çok sıkı bir şekilde birbirine bağlıdır. Cinsiyetçilik yalnızca, farklı ve hatta daha az beğenilen iş rollerinin kadınlara yüklenmesi değil, ırkçılıktan hiç de aşağı kalmayan bir yabancı düşmanlığıdır.” (Genç,2017: 2).

Irkçılık en çok toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde kendisini göstermektedir. Irkçılılığın en yakın birleşkesi cinsiyetçilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni ırkçılığın ilk hedefi kadınlar ve LGBTİ+’lar olmaktadır. “Angela Davis, ırkçılık ve cinsiyetçiliğin birbirine sık sık yaklaştığını ve beyaz kadın işçilerin durumunun genelde renkli kadınların ezilmişlik çıkmazına bağlı olduğunu söylemektedir. Böylece beyaz kadın ev çalışanlarının aldığı ücretler, siyah kadın hizmetçilerin ücretlerini hesaplamak için kullanılan ırkçı kriterlerle sabitlenmiştir” (Somersan 2004:183).

2.4. Modernizm, Göç ve Irkçılık

Bauman (2002) “Medineleşme Süreci” modernlik, insanlığın ahlakı ve düşünsel ilerleyişini, aklın önderlik öncesi karanlık çağlar üzerindeki zaferini yansıtır. Savaşlar ve soykırımları medenileşme süreciyle açıklar. Bunun doğru bir yol olduğunu ifade eden Bauman: “Doğru yolda ilerlediğimize şüphe yok ama belik de yeterince hızlı ilerleyemiyoruz” der. “Foucault ile Arendt’in bu görüşe karşı tavrına göre, modernlik özü itibariyle ne pozitif ne de yıkıcıdır; bilakis hayli yıkıcı bir potansiyel içkindir ona. Bu yıkıcı potansiyel iki şekilde tezahür eder. İlk olarak bilimsel ve teknolojik buluşlar, rasyonellik ve verimlilik gibi muhteber modern normlar ve değerlerce üretilen zararlı etkilerde görülür. İkinci olarak yıkıcı potansiyel, modernliğin kendisini medenileşme süreci görüşü süreci içinde kapsanır. Bu görüş, modernliği sırf insanlığın ilerleyişi ile aynı kefeye koymak suretiyle, görünüşte pozitif olan modern gelişmeler ve değerlerden kaynaklanan zararı hasır altı eder ve böylece, ilerlemenin modern toplumlara damgasını vuran yıkımla olan bağlantısını inkar eder.” (Taylor, 2012: 140).

Bu açıklamalar ışığında çalışmanın bu bölümünde “Modern Irkçılık” kavramı “Mültecilik” özelinde ele alınacaktır. Egemen iktidarların modern gelişmeler

karşısındaki yetersizliği sonucu biyopolitikanın ortaya çıktığını savunan Foucault, "sekülerleşme, sınaıleşme ve nüfusun demografisindeki değişimler sonucunda ya da daha özgül olarak, egemen iktidarın bu modern gelişmeler karşısındaki yetersizliğe karşı ortaya çıkar" (Foucault, 2013:21). Biyopolitik edimler kapsamında nüfus iki bölünmüş olarak ele alınmaktadır; işe yarayanlar/ yaşaması gerekenler ve işe yaramayanlar/ yaşaması gerekmeyenler. Modern devletin işe yarayanları muhafaza etmesi için işe yaramayanları meşrulaştığı bir yol ile yok etmesi gerekmektedir. Burada karşımıza devletin öldürmesini meşrulaştıracak "ırkçılık" kavramı çıkmaktadır. Focault,: "Irkçılık iktidarın denetimi altında olan hayat alanında bir kırılma yaratır: nelerin yaşaması gerektiği ile nelerin ölmesi gerektiği arasındaki kırılma" (Foucault, 2013: 22).

"Bu tür bir kırılma iki şekilde sağlanır. İlk olarak "biyolojik alanı" "parçalanır": Nüfus ırklara bölünür ve ırksal bir hiyerarşi kurulur. Irkın modern kavramsallaştırılması biyolojiktir: "Irk" burada, nüfusun, ortak bir dizi kalıcı, biyolojik ve kalıtımsal yolla aktarılabilen nitelikler paylaşan bir katmanı olarak tanımlanır. Böyle tanımlandığında, ırk fikri ve nüfusun ırklara bölünmesi ırkçı bir mahiyette olmak zorunda değildir." (Foucault, 2013).

"Toplumsal bedenini ırklara bölünmesinin iktidarın gözünde bir kaygı nesnesine dönüştüğüne dikkat çeken Foucault, ırksal farklılıkların genel toplumsal sağlığı en yüksek düzeye çıkarmak amacıyla devlet tarafından değerlendirmeye tabi tutulduğunu ifade eder. İktidarlar bu ırksal değerlendirmeleri sonucunda iki ayrıma ulaşır: "üstün" ırk "aşağı" ırk. Yaşaması gerekenler ve ölmesi gerekenler arasındaki pozitif ilişki tamda bu noktada başlamaktadır, üstün ırkların yaşayabilmesi için nüfusa bir biyolojik tehdit oluşturan, ve bir parçasını oluşturdukları toplumun sağlığının korunması uğruna "aşağı" ırk ortadan kaldırılmalı. Devletin öldürme işlevi ancak ırkçılıkla gerekçelendirilebilir." (Foucault, 2003).

"Irkçılığın biyoiktidar koşullarda devletin öldürmeyi nasıl meşrulaştırdığını şu cümlelerle açıklar; Biyoiktidar koşullarında daima "idam cezası bizahiti suçun canavarlığından ziyade suçlunun cnavarlığına atıfta bulunmadan sürdürülemezdi. "Biyosuçlu" fikri ortaya çıktığı anda, canavarlık "ırksal terimlerle kavramlaştırılır hale

gelir. Devlet onaylı öjeni programları ırkçılığın biyoiktidar koşullarında devletin dolaylı yoldan öldürmesini nasıl meşrulaştırdığının bir örneğidir. Öjeni modern, biyolojik ırk mefhumunda temellenir ve bizahiti bu mefhumu destekler. Öjeniyle amaçlanan şeyin "bir ırkın yaradalışından gelen niteliklerini iyileştirmek" ve ırkları elde edilebilecek en üstün avantaja ulaşacak kadar geliştirmek olduğu söylenir." (Taylor 2012: 147).

"Diyoloğa girmek sadece kültürü, tarihi ve farklılıkları yansıtlamakla kalmayıp aynı zamanda da bunları üreten bir dil duygusunun içine girmeyi, romantik dünya fikrinden bir kopuşu gerektirir. Bu fikir, dünya sanki varlığımızın ve düşüncelerimizin tam anlamıyla "ötekisi" imişçesine onu, dikkatimizi hep cezbeden ayrı bir varlık sayar: Egzotik bir başka yer, el değmemiş farklılık, "doğal'ın ve "yerli"nin dünyasıdır bu. Bu minvalde düşünmeye devam etmek, farklılık meselesini tamamen metafizik çerçevede ele almak ve dolayısıyla da başka bir monolog tesis etmek, başka bir etnik-merkezci tarz yaratmak olacaktır. Bu özgül duruşu benimsemek, farkılık nostaljisini yinelemekten ve modernitenin yozlaşması karşısında farazi bir "otantiklik" kurmaktan öteye gitmeyen bir tutumdur. Bu, mevcut konumlarını üretmekten başka bir şey değildir. Ben, yani nostaljik nostaljik gözlemci; sen yani yerli, yani modernliğimin kurbanı. Bu tutum belki gözlemciyi rahatlatabilen ama belirlediği koşullara hitap etmekten aciz kalan bir kör çerçeve tesis eder. Bizler, bütün farklılıklarımız içinde ve bütün farklılıklarımızla en nihayetinde aynı yumağın, aynı ağın, aynı topolojinin içinde yakalanırız. Dolayısıyla bakmamız gereken, seçilmiş muhatabımız olarak "öteki"nin güçlü ve sembolik bir dışlanışı değildir. Özellikle dikkat etmemiz gereken, "ötekileştirme" sürecinin ortaya çıkmasını sağlayan farklı iktidarlar, tarihler, sınırlar ve dillerin kazındığı diyaloğ koşullarıdır. Bu ise bizi "kültürler, diller ve karmaşık anlam ve iktidar biçimlenişleri arasında" yapılacak sonu olmayan bir yolculuğun içine çeker" (Taylor, 2012:149).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Türkiye'ye cinsiyet güvensizliği ve cinsiyet eşitsizliği ekseninde göç eden İranlı LGBTİ+'ların insani güvenlik algıları ve göçmenlik deneyimlerinin konu edildiği bu çalışma, nitel betimsel analiz kullanılarak incelenmiştir.

"Nitel bilgi üretiminin hedeflendiği bu çalışmada, gerçekliğin tarihi, kültürel ve değişken bir bağlamı olduğundan yola çıkarak, evrensel gerçeklik yerine gerçekliğin göreceli olduğu savına yer verilmektedir." (Yıldırım ve Şimşek 2016:41).

Bilimsel araştırma yöntemlerinde temel dönüşümleri, düşüşteki bilimsel paradigma ve yükselen bilimsel paradigma ayrımıyla ele alan Yıldırım ve Şimşek'in (2016) iddialarıyla bu çalışmanın nitel bir araştırma olması gerekçelendirilecektir. Diğer bir ifade ile bu çalışma nicel verilerin kullanıldığı pozitivist bir paradigmaya dayanmamaktadır.

Bu araştırma gerçekliğin değişken olma özelliğinden yola çıkarak, insan hareketliliğini açıklamada kullanılan klasik modelleri reddederek, Sirkeci ve Cohen (2011)'in Çatışma Modeli ve Göç Kültürleri yaklaşımı ile şekillenmiştir. Sistemlerin hiyerarşik olduğunu savunan pozitivist paradigmanın aksine araştırmaya konu olan mültecilik kavramı sorun değil süreç olarak ele alınmaktadır. Bu araştırmada araştırmacı ile görüşmeci kesin sınırlarla birbirinden ayrılmamıştır, toplanan bilgiler sadece akıl yoluyla anlamaya dayanmamaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2016). nitel araştırmalarda gözlemcinin belirli bir bakış açısına sahip katılımcı olduğunu ifade ederek: "Gözlemci gözlenenden soyutlanmış ve uzak değildir. "Nesnellik diye bir şey yoktur," fakat bakış açısı vardır diye ifade ederler. Bakış açısı belli bir açı ve uzaklıktan bir görüş anlamına gelir. Yani nereden baktığımız ve ne gördüğümüzü de etkiler. Tek başına hiçbir yaklaşım ya da yöntem bütüncül bir resim ortaya koymaz. Herhangi bir olguya ilişkin bütüncül anlayış ancak çoklu bakış açıları yoluyla elde edilebilir." (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmacıların bilginin oluşturulma sürecinde belirli bir bakış açısına sahip olduğu ve bakış açıların olayları anlama sürecine etki gösterdiği öznelliğinden yaklaşarak bu araştırmada refleksivite[32] etkilemesi yer almaktadır. Araştırmaya konu olan mülteci LGBTİ+ alanında çalışan bir dernekte uzun süredir gönüllü ve profesyonel olarak özelde İranlı LGBTİ+'larla çalışmaktayım. Bu alanda yaptığım çalışmalar doğrultusunda edindiğim bakış açısı bu araştırmada etkisini göstermektedir.

[32] Niteliksel araştırma niceliksel yaklaşımın tam tersine hem kişi olarak hem de teorisyen olarak araştırmada araştırmacının etkisini kabul eder. Bununla kalmaz bu etkilerin araştırma süreçlerini biçimlendirmesine de izin verir. Niteliksel yaklaşım bu etkilemeyi rekleksivite başlığı altında ele alır.

Aşağıda yer alan tablo araştırma yöntemlerinde akılcı ve yorumlayıcı paradigma arasındaki karşıtlığı aktarmaktadır.

Tablo.2: Düşüşteki ve Yükselen Paradigmalara ilişkin Temel Dönüşümler

Pozitivist/Akılcı Paradigma (Pozitivist, Akılcı, Modern, Görgül, Yapısalcı; Newtoncu)	**Pozitivizm Ötesi/Yorumlayıcı Paradigma** (Pozitivizm Ötesi, Yapısalcı Ötesi, Modern Ötesi, Görgül Ötesi, İşlevselci Ötesi, Yorumlayıcı
• Mekanik dünya görüşü • Önceden kestirilebilinir • Genellenebilirlik • Evrensellik • Nesnel gerçeklik • Tek doğru, büyük söylemler, kuramlar • Mükemmel bilgi • Nesnelleştirme • İndirgeme • Ölçme • Nicelleştirme • Evrensel yasalar • Değer- katıksız sonuçlar • Deneysel süreçler • Bilgi keşfedilir, ortaya çıkarılır	• Holografik dünya görüşü • Önceden kestirilemez • Durumsallık • Özne merkezli • Öznel gerçeklik • Çoğulcu • Eksik bilgi • Görüş açısı • Bütünsellik • Katılım (yorumlama) • Nitelleştirme • Duruma özgü bulgular • Değer katıklı sonuçlar • Katılım temelli süreçler • Bilgi yorumlanır ve oluşturulur

Glesne ve Peshkin'den (1992) tablo olarak özetlemiştir. (Yıldırım ve Şimşek 2016 alıntı)

İnsani güvensizlik algısı temelinde Türkiye'ye göç eden Mülteci LGBTİ+'ların göç sonrasında atanan yasal konumları ve cinsiyet eşitsizliği ile güvenliksizliklerinin artarak devam etmesini problem olarak gören bu çalışmanın evrenini Mülteci LGBTİ+'lardır. Çalışmanın örneklemi ise Yalova şehrinde yaşayan İranlı LGBTİ+'lardır. Evrenin bir araştırmacının ulaşamayacağı kadar büyük olduğunu belirten Yıldırım ve Şimşek (2016): "Bu sorunu çözmek için bilim adamları "örneklem" kavramını keşfetmişlerdir. "Bütün evreni çalışmak yerine, evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay ve olguyu araştırma kapsamına dahil etmek pratik bir çözümdür. Burada yine geleneksel bilim anlayışının "indirgeme" ilkesi kullanılır. Daha çok sayıda birey, olay ya da olguyu içeren evren, belirli yöntemlerle örneklem dediğimiz küçük ve çalışılabilir bir büyüklüğe indirgenir. Burada bulunan sonuçlar yine tersi bir süreçle evrene genellenir." (Şimsek ve Yıldırım, 2016). Tablo2'de yer aldığı gibi nitel araştırma yönteminin genelleme ve indirgeme kurallarını benimsememektedir. Örneklem seçim yönteminde de kendi içinde doğan 'amaçlı örnekleme' yöntemleri kullanılmaktadır.

Bu araştırmada da amaçlı örneklem yöntemleri içerisinde yer alan Kartopu örnekleme kullanılmıştır. "Kartopu örnekleme ya da zincir örnekleme, araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örnekleme yöntemidir" (Neuman, 2016:324). Bu yaklaşım araştırmacının problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey ya da durumların saptanmasında özellikle etkilidir. Süreç çok basit bir soruyla başlar: "Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili kimlerle görüşmemi önerirsiniz?" (Patton, 1987:56). Araştırmalarında temel veri toplama aracı olan görüşme tekniği bu çalışmada uygulanmıştır. Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlamıştır.

Çalışmamızda görüşme tekniği olarak yarı yapılandırılmış yaklaşım kullanılmıştır. Bu görüşme yaklaşımı, görüşme sırasında irdelenecek bir sorular veya

konular listesini kapsar. “Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır” (Patton, 1987). “Görüşmeci önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Sorular veya konuların belirli bir öncelik sırasına konması zorunlu değildir. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasının güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Görüşmeci, görüşme sırasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir veya daha çok sohbet tarzı bir yöntem benimseyebilir.” (Yıldırım ve Şimşek 2016:132).

Mülteci LGBTİ+’lar alanında bir dernek bünyesinde çalıştığım için görüşmecileri bulma/ulaşma konusunda zorluk yaşanmamıştır. İranlı LGBTİ+’larla ilk mülakat pilot görüşme ile yapılmıştır. İlk görüşmeci Türkçe bildiği için tercümana gerek duyulmamıştır. Pilot görüşmeci diğer görüşmecileri ulaşmam da ve tercümanlık noktasında çalışmanın içerisinde yer almıştır. Pilot görüşmeci İranlı LGBTİ+ alanında tanınmış bir aktivist olduğu için görüşmecilerde güven tesisi ve araştırmaya katılımı sağlama konusunda kolaylaştırıcı rol oynamıştır.

Görüşmeci örneklemi seçilirken LGBT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel) temsiliyetine özen gösterilmiştir. İkinci görüşme, pilot görüşmeciden alınan verilerle oluşturulmuştur.

** Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelinde görüşmecilere ulaşımın şematik gösterimi.*

Araştırma için sahaya çıkma, mülakat formunun Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik kurulu onay raporu alındıktan sonra gerçekleşmiştir.

Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin kullanıldığı saha araştırmasına ilişkin sorular;

1- Menşei ülkenizden ayrılma nedeniniz?

2- Göç etmek için neden Türkiye'yi seçtiniz?

3- Türkiye'ye nasıl geldiniz? (Geçiş yolu legal/İllegal)

4- Ne zaman Türkiye'ye geldiniz, Göç idaresi ve BM kayıt işlemlerini gerçekleştirdiniz mi?

5- Türkiye'de kendinizi güvende hissediyor musunuz?

6- Türkiye'de yaşamak istiyor musunuz?

7- Neden Türkiye'de kalmak yerine üçüncü bir ülkeye geçmek istiyorsunuz?

8- Üçüncü ülkede aradığınız özellikler neler?

Görüşmecilerin Demografik Özellikleri

Ad	Cinsel Yönelim/Cinsiyet Kimliği	Yaş	Eğitim
Neda	Lezbiyen	34	Gıda Mühendisliği

			Yüksek Lisan Mezunu
Bita	Trans Kadın	31	Lisans Mezunu
Purya	Gey	27	Lisan Mezunu
Ayda	Trans Kadın	32	Lisans Mezunu
Ramtin	Gey	31	Mimarlık Yüksek Lisan Mezunu
Rizvan	Lezbiyen	28	Lisans Mezunu
Mahan	Gey	36	Lisans Mezunu
Milad	Trans Kadın	26	Öğretim Üyesi
Baran	Lezbiyen	35	Lisan Mezunu
İrfan	Gey	23	Lisans Mezunu

3.1.Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma sürecinde öngördüğüm ve öngöremediğim farklı kısıtlarla karşılaşmama rağmen LGBTİ+ alanında ve özellikle mülteci LGBTİ+'lar alanında çalışmalar yürütmek, bu alanla hiçbir bağlantısı olmadan böyle bir araştırmaya başlayacak herhangi bir kişiye göre beni avantajlı bir konuma taşıdı. Görüşmeci bulma konusunda herhangi bir kısıtlılıkla karşılaşmazken, görüşmeciyle aramdaki dil bariyeri nedeniyle görüşmeler uzun soluklu gerçekleştirildi. Sorular ve yanıtlar Farsça'dan Türkçeye, Türkçe'den Farsçaya çevirilerek ilerlendi.

3.2.Geçerlilik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcılığı bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden bir olarak kabuş edilir. "geçerlilik" ve "güvenirlik" bu açıdan araştırmalarda en yaygın kullanılan ölçüttür. "Nitel araştırmaya yöneltilen en önemli eleştrilerden birisi, özellikle güvenirlik konusuda nicel araştırmalarda olduğu gibi yaygın olarak kullanılan tanınların, yöntemlerin ve testlerin olmayışıdır. Nitel araştırma daha çok bir olgunun varlığına ve anlamına yönelirken, nicel araştırma bir olgunun "ne derece var olduğuna" yönelmektedir. Yani nitel araştırmada araştırılan olgu ve olayın niteliği ön plana

çıkarken, nicel araştırmada bu olay ve olgunun sayısal özellikleri önem kazanmaktadır" (Kirk ve Miller, 1986).

Geçerliliği ve güvenirliği sağlamak amacıyla nitel çalışmlara özgü kullanılan stratejilere baktığımızda Lincoln ve Guba (1985, Aktaran Erlandson, Harris, Skipper ve Allen, 1993) nitel araştırmaların niteliğini artırabilecek bir takım stratejiler önermektedirler. Ancak bu önerileri nicel araştırma geleneksek olarak kabul gören ve önemli değer ölçütleri olarak ön plana çıkarılan "geçerlilik" ve "güvenirlik" kavramları çerçevesinde değil nitel araştırmanın doğasına uygun olabileceğini düşündükleri alternatif kavramla yapmaktadırlar. Bu çerçevede "iç geçerlilik" yerine "inandırıcılıcık," "dış geçerlilik" yerine "aktarabilirlik," "iç güvenlik" yerine "tutarlılık" ve "dış güvenirlilik yerine teyit edebilirlik kavramlarını kullanmayı tercih etmektedirler.

Tablo: Geçerlilik ve Güvenirlik Konusunda Nicel ve Nitel Araştırmada Kabul Gören Kavramların Karşılaştırılması

Ölçüt	Nicel Araştırma	Nitel Araştırma	Kullanılan Yöntemler
Araştırma sonuçları yoluyla gerçeğin doğru temsili	İç geçerlilik	İnandırıcılık	Uzun süreli etkileşim Derin odaklı veri toplama Çeşitleme Uzman incelemesi Katılımcı teyidi
Sonuçların uygulanması	Dış geçerlilik (genelleme)	Aktarabilirlik (Transferedilebilirlik)	Ayrıntılı betimleme Amaçlı örnekleme
Tutarlılığı sağlama	İç güvenirlik	Tutarlılık	Tutarlık incelemesi
Nesnel, yansız olma	Dış güvenirlik (tekrar edilebilirlik)	Teyit edilebilirlik	Teyit incelemesi

Erlandson, Harris, Skipper ve Allen (1993)'den uyarlanmıştır (Alıntı Yıldırım ve Şimsek 2016).

Araştırmada inandırıcılık

"Araştırmanın bilimsel olarak kabul edilebilmesi için araştırma sürecinin ve sonuçlarının açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından teyit edilebilir olması gerekir. Aksi takdirde araştırmacının inandırıcılığı konusunda kuşkular ortaya çıkabilir. Bu nedenle araştırmacının elde ettiği bulguların gerçekliğine, benzer ortamlarda sonucun geçerliliğine, süreçlerin birbiri ile tutarlı olmasına ve verilerin nesnel bir yaklaşımla toplandığına ve yine nesnel bir yaklaşımla sonuçlar ortaya konulduğuna ilişkin kanıtlar sunması gerekmektedir." (Yıldırım ve Şimsek 2016: 277) "Lincoln ve Guba (1985) inandırıcılığın başarılabilmesi için araştırmacıların kullanabilecekleri bir takım stratejiler (uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katlımcı teydi) önermektedir."

Uzun süreli etkileşim

Araştırmacı veri kaynakları (katılımcılar, gözlenen, ortamlar, dokümanlar, vb) ile süreli bir etkileşim içinde olmalıdır. Araştırmacının görüşmeci ile ilk iletişimi ve sürdürdüğü etkileşim çok önemlidir. Mülteci LGBTİ+ alanında özellikle Yalova şehrinde yaşayan İranlı LGBTİ+'larla 4 yıldır çalışmalar yürütmekteyim ve uzun süredir aynı ortamı paylaşmaktayız. Görüşmecilerim ile daha öncesinde bire bir iletişimim bulunmasa da onlar için LGBTİ+ alanında görünen, hak savuculuğu yapan bir aktivist olduğum için güven ortamı ile ilgili bir problem yaşanmamış ve önceden var olan bağlar neticesinde sorular samimiyetle yanıtlanmıştır. LGBTİ+ alanında genellikle "biz denek" değiliz denilerek araştırmacıların görüşme talepleri geri çeviriliyor ya da samimi bir ortam tesis edilememektedir. Görüşmecilerimin gözünde onlarla "aynı kaderi" paylaşan biri olarak yer aldığım için, çekinme, utanma, korkma gibi görüşmeleri olumsuz etkileyen unsurlar ortadan kalkmıştır.

Derin odaklı veri toplama

Bu çalışmada Mülteci LGBTİ+'lar özelinde İranlı LGBTİ+'ların ülkelerinden harekete geçme nedenselliklerinden başlayıp, Türkiye'deki son durumlarına uzanan

kapsayıcı sorular yöneltilmiştir. Çalışmada kimi zaman teyit edilmesi gereken bilgiler ortaya çıkmıştır. Özellikle İran devleti ve toplumunun LGBTİ+lara yönelik tutumları teyit edilmesi gereken durumlara kaynaklık etmiştir. Örneğin görüşmecilerden birinin dile getirdiği özellikle eşcinsel erkeklere yönelik gözaltılar, mahkumiyetler gibi iddialar başkaca kaynak ya da kişilerce teyit edilmiştir.

Çeşitleme

"Gerçeğin farklı yönlerini ve oluşumlarını öğrenebilmek için araştırmacı, araştırdığı olay veya olguya ilişkin farklı bakış açılarını, farklı anlamları, farklı göstergeleri ve kaynakları ortaya çıkarmalıdır. Araştırmacının odaklandığı ortamda yer alan veri kaynaklarının (yani bireylerin) farklı algılarının, deneyimlerinin ve bakış açılarının olması doğaldır. Araştırmacı bu farklılıkları törpüleyerek ortak bir sonuca ulaşma yerine bu farklılıkları olabildiğince bütün zenginliği ile sergilemelidir. Çeşitleme veri kaynakları, yöntem ve araştırma çeşitlemesi olarak farklı başlıklar altında incelenebilir.

Veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi, farklı özelliklere sahip katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi ve bu şekilde yukarıda sözü edilen farklı algıların ve yaşantıların ortaya konularak çoklu gerçekliklere ulaşılması bakımından önemlidir." (Yıldırım ve Şimşek 2016: 279). Bu çalışmada farklı özelliklere sahip görüşmeciler yer almaktadır. Görüşmecilerin olgulara bakışını şekillendiren cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, eğitim ve yaş skalası birbirinden farklılık göstermesinin yanı sıra, cinsiyet güvensizliği algısı ve göç deneyimi birbirinden farklılık göstermektedir. Ve çalışmamızda bu farklılıklara direkt olarak yer verilmektedir.

Uzman incelemesi

"Araştırma konusunda genel bilgiye sahip ve nitel araştırma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerden, yapılan araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelemesini istemesi inandırıcılık konusunda alınacak önlemlerden bir diğeridir. Bu incelemede uzman,araştırmanın deseninden toplanan verilere, bunların analizlerine ve sonuçların yazımına kadar olan süreçlere eleştirel bir gözle bakar ve araştırmacıya geri bildirimde bulunur" (Yıldırım ve Şimşek 2016: 279).

Aktarılabilirlik

"Nitel araştırmalarda "genelleme" yerine "aktarabilirlik" kavramının benimsenmesi, araştırma sonuçlarının doğrudan benzer ortamlara genellenemeyeceği, ancak bu tür ortamlara sonuçların uygulanabilirliğine ilişkin geçici yargılara ulaşması ve test edilebilecek denenceler oluşturulması anlamanı gelmektedir. Nicel araştırmada araştırmacının sorumluluğu evrene genelleme yapmk iken nitel araştırmacının sorumluluğu elde ettiği sonuçların benzer ortamlara aktarabilirlik değerini ortaya koymaktır" (Erlandson ve diğerleri, 1993).

"Erlandson ve diğerleri (1993) araştırma sonuçlarının " aktarabilirliğini" artırmak için iki yöntem önermektedirler: ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme" (Yıldırım ve Şimsek 2016:281).

Ayrıntılı betimleme

"Nitel araştırmada sonuçların aktarılabilirliği, dayandığı verilerin yeterli düzeyde betimlenmesine bağlıdır.Okuyucu açısından araştırma sonuçlarının anlam kazanması önemli ölçüde bu betimlemenin yeterliliğine bağlıdır. Verilerin ayrıntılı bir biçimde betimlemeden sunulan sonuçların inandırıcılığı düşük olacaktır." (Yıldırım ve Şimsek 2016:282). Bu araştırmada katılımcıların aktarımları net bir şekilde bire bir yer almaktadır. Bu araştırmada Amaçlı Örnekleme Yöntemleri içerisinde yer alan Kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tutarlılık İncelemesi

Bu stratejinin amacı araştırmaya dışarıdan bir gözle bakılması ve araştırmanın baştan sona gerçekleştirdiği araştırma etkinliklerinde tutarlı davranıp davranmadığını ortaya koymaktır. (Yıldırım ve Şimsek 2016:283). Bu çalışmada tutarlılık incelemesini tez danışmanın Deniz Eroğlu Utku gerçekleştirmiştir.

Teyid Edebilirlik

Bilimsel araştırma sonuçlarının gerçeği yansıtması ve araştırmacının öznel yargılarından ve varsayılardan uzak olması beklenir. Bu amaçla nitel araştırmada araştırmacının araştırılan alana ya da veri kaynağına uzak olması ve nesnel bir yaklaşımla olay ve olguları ortaya koyması gerekir (Yıldırım ve Şimsek 2016:283). Bu

çalışmada diğer nitel çalışmalarda olduğu gibi tam nesnellik mümkün değildir. Nesnellik kavramı yerine kullanılan teyit edilebilirlik bu kullanılmıştır. LGBTİ+ alanında çalıştığım mülteci alanında sosyal çalışmacı danışan ilişkisi bu çalışmada araştırmacı ve katılımcı olarak yer almıştır. Toplanan veriler mantıklı bir çerçevede okuyucuya sunulmuştur.

3.3. Araştırmada Etik

Bu araştırmada yer alan İranlı LGBTİ+'lar özgür iradeleriyle bu çalışmada yer almayı ve seslerini duyurmaya gönülü olan "katılımcılardır." Eşit, adil ve şeffaflık üzerine kurulan çalışmamızda İranlı LGBTİ+'lar "denek" değil aksine çalışmaya katkı sunan ve çalışmanın bir parçası olan katılımcılardır. Çalışmamızda bilinçli onay, gizlilik ve özel hayata saygı, zarar vermeme, aldatmama/yanıltmama, verilere sadık kalma ilkeleri çerçevesinde hareket edilmiştir.

Bilinçli onay araştırmada yer alacak bireylerin araştırma konusunda ve kendilerinin araştırmadaki rolleri üzerinde bilinçlendirmeleri sonucunda araştırmaya özgür iradeleri ile katılmaya onay vermelerini ifade eder (Haggerty, 2004:403-404).
Çalışmamızda katılımcılarla mülakata başlamadan evvel Mevzuat etiğine uygun olarak katılımcılara yöneltilecek sorulara ilişkin Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik kurulu onay raporu alınmıştır.

Çalışmamızın uygulama kısmında verilerin toplanması ses kayıt yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara çalışma hakkında bilgi aktarılmasının ardından, "Özgür iradenle bu çalışmada yer alıp, bilgilerini paylaşmayı kabul ediyor musun" şeklinde onay alınmıştır. Katılımcılara isimleri yerine mahlas kullanabilecekleri, kayıt altına alınan fakat sonradan çıkarmak istediği yerlerin çıkarılabileceği, istedikleri herhangi bir tercüman ile görüşmelerin gerçekleşebileceği, ses kayıtları deşifrasyon edildikten sonra kendisine gönderileceği, ifade edilmiştir. Araştırmada kasıtsız kusur olarak değerlendirelebilecek, anlık gelişen ve öngörülemeyen bu durum meydana gelmiştir.

Kırılgan grup içinde tanımlanan Mülteci LGBTİ+'lar, risk altında ve herkesin her söylediğine inanacak kadar suistimale açık bir grup olma özelliğini taşımaktadır. Bu

grup alanda araştırmacılar tarafından denek olarak görülmekte ve kimi zaman asla ihlal edilmemesi gereken etik ilkeler, araştırmacılar tarafından ihlal edilmektedir. Bu çalışmada Bulmer (1982) söylemi doğrultusunda katılımcıların haklarının, bilimin haklarından daha önemli olduğu görüşünden hareket edilmiştir. Mülteci LGBTİ+'larla ilgili yapılan kim araştırma sonuçları yaşadıkları şehirlerde varlıklarını ortaya çıkardığı için halk tarafından hedef haline getirilmelerine sebep olmuş, mülteci LGBTİ+'ların fiziksel ve psikolojik zarara uğratmıştır.

Araştırmanın saha kısmına başlamadan önce İranlı LGBTİ+ların grupları içerisinde en güvendikleri ve sevdikleri aktivstleri ile bir araya gelerek pilot görüşmeyi gerçekleştirdik ve katılımcılarla görüşmede nelere dikkat etmemize gerektiği konusunda bir yol haritası çıkardık. Pilot katılımcım aynı zamanda görüşmelerde bana tercümanlık desteği sundu. Katılımcılar, benim dışarıdan sunacağım bir tercüman eşliğinde görüşme gerçekleştirmeyi istemeyeceklerdi. İranlı LGBTİ+'lar Yalova'da yaşayan ya da iş yeri sahibi olan diğer İranlılar ile hiçbir şekilde bağ kurmamaktadır. Bu nedenle Farsça-Türkçe bilen herhangi bir tercüman bu çalışmada yer alamayacaktı.Bu tercüman Türkiyeli bile olsa onlara göre başka biri olan bu kişi yanında bilgilerini ya da deneyimlerini paylaşmayacaklardı. Katılımcılarının genelinin görüşmeleri evlerinde almak istemeleri ve görüşme için güzel kıyafetler giyip, ikramlar hazırlamaları bu çalışmada inşa edilen; önemseme, güven ve samimiyete işaret etmektedir.

Aradaki dil bariyeri nedeniyle uzun süren görüşmelerde gizlilik, özel hayata saygı ve zarar vermemek, aldatmamak, verilere sadık kalma ilkeleri çerçevesinde hareket edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin çözümleme kısmında Betimsel Analiz yaklaşımı kullanılmıştır. "Bu yaklaşıma göre, veriler daha önceden belirlene temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir.

Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır." (Yıldırım ve Şimsek 2016).

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

1-Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma

"Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir." (Yıldırım ve Şimsek 2016).

İranlı LGBTİ+ların Türkiye'ye göç kararlarını çatışmalar temelinde yer alan cinsiyet güvensizliği ekseninde ele alan bu araştırmada:

Menşei ülkenizden ayrılma nedeniniz? Sorusu "Cinsiyet güvensizliği" teması altında yer alan çerçeveye denk düşmektedir.

Göç etmek için neden Türkiye'yi seçtiniz? Sorusu "Neden Türkiye?" temasına dikkat çekmektir. Burada Türkiye İltica Sistemi insan hareketliliği için motivasyon kuvveti gösterip göstermediği tartışılmaktadır.

Ne zaman Türkiye'ye geldiniz, Göç idaresi ve BM kayıt işlemlerini gerçekleştirdiniz mi? Soruları Türkiye'de şartlı mülteci konumunda yer alan İranlı Mülteci LGBTİ+'ların tabi olduğu hukuksal statüdeki çift başlılığa ve uzun bekleme sürelerine vurgu yapmak için "Güvensiz bir bekleyiş" teması altında değerlendirilecektir.

Türkiye'de kendinizi güvende hissediyor musunuz? Türkiye'de yaşamak istiyor musunuz? Soruları İranlı LGBTİ+'ların ülkelerinde yaşadıkları ve kimi zaman geriye bir göç ile sonuçlanan Türkiye'de yaşadıkları "Güvensizliğin yeniden inşası" temasına dikkat çekmektedir.

2-Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi

"Bu aşamada, daha önceden oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur. Oluşturulan çerçeveye göre bazı veriler dışarıda bırakılabilir ya da önemli olmayabilir. Ayrıca bu aşamada, daha

sonra sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılarda seçilir." (Yıldırım ve Şimsek 2016)

3- Bulguların tanımlanması

"Son aşamada düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlanmasına ve gereksiz tekrardan kaçınmasına dikkat edilmelidir." (Yıldırım ve Şimsek 2016).

4- Bulguların yorumlanması

"Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırılma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur." (Yıldırım ve Şimsek 2016:240).

Bu veriler, İran'dan Türkiye'ye göç ederek şartlı koruma statüsünde yer alan mülteci LGBTİ+ların göç etme nedenleri ve Türkiye'nin göç sistemi içerisindeki konumlarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, insani güvensizlik algısının LGBTİ+ İranlı bireyler için göçe neden olan temel faktör olduğu ve göç sonrasında da, cinsiyet eşitsizliği ve mültecilik konumları ile güvenliksizliklerinin artarak devam ettiği iddia edilmektedir. Dahası, güvensizlik algısının bu mültecilerin bir sonraki göç planlarını da etkilediği bulgular arasında yer almaktadır. Bu araştırma, LGBTI+ İranlı mültecileri ve onların güvenliksizlik deneyimlerini birinci el verilerle aktararak hem göç hem güvenlik çalışmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada görüşmeciler asıl bilenler olarak kabul edilmiş ve görüşmecilerin deneyim ve duyguları göz ardı edilmeden bu perspektiften bakmaya özen gösterilmiştir.

4. BÖLÜM: ANALİZ

4.1. LGBTİ+ Mültecilerin İnsani Güvenlik Algısı

İnsanların göç nedensellikleri birbirine benzer değildir fakat her hareketlilik içerisinde mutlak bir elzemlik barındırmaktadır. Hareket eden, hareket öncesinde ya da hedef ülkesinde her zaman "neden" sorusuna muhatap kalmaktadır. İnsanlar neden göç ettiği sorusu halen net bir şekilde cevaplananın önündeki en büyük güçlüğün, doğum ve ölüm gibi diğer demogrfik olguların aksine göçün kaçınılmaz doğal bir olgu olmadığına dikkat çeken Sirkeci, "Bu bir tercihtir ancak öncelikle bu basit ve kolay bir tercih değildir ve zannedildiği ve iddia edildiği gibi özgür bir tercih de değildir. Bu tercih, bireylerin ve hanehalklarının ve ailelerin güvensizliklerine, kaynaklarına, kapasitelerine (yani beşeri ve toplumsal sermayeye) ve pek çok çevresel etmenin etkisine dayalı bir tercihtir". (Cohen 2004; Cohen & Sirkeci 2011).

Mülteci hareketlerini kişilerin etrafındaki olaylara verdiği tepkiler üzerinden değerlendiren Kunz, mülteci hareketlerini öngörülü ve acil mülteciler olmak üzere iki farklı kategoriye ayırıyor. Kunz'a göre öngörülü mülteciler, nereye nasıl gideceklerine dair belirgin bir fikir ile ülkelerinden ayrılıyorlar. Acil mülteciler olarak adlandırılan grup ise öngörüde bulamadan, beklemedikleri an ve koşullar altında, askeri baskı ya da hayati tehlike karşısında, gidecekleri yer konusunda hiçbir fikirleri olmadan son derece ani bir hareketle ülkelerini terk ediyorlar. Çatışma eksenli göç zorunlu bir uzaklaşmayı tarif etmektedir. Mülteciyi diğer göçmenlerden ayıran bu uzaklaşma, terk etme isteksizliği başka bir yerde hayat kurmayı istemek yerine buna mecbur hissetmektir (Biner, 2016:65).

Ne var ki, ülkeyi terk etme kararını alma süreci, bireyin içinde bulunduğu durumda her türlü olasılığı değerlendirdiği, başına gelebilecek her türlü olayı tahayyül etmeye çalıştığı, ihtimaller arasında en iyi ve en kötüyü hesaplamaya çalıştığı, farklı aşamalardan oluştuğu için, bu süreci bireyin içsel ve sosyal dünyasında yaşadıklarıyla ele almak gerekir. Kişi kaçış hissiyatı ile baş etmeye çalışırken ailesiyle, arkadaşlarıyla, yoldaşlarıyla ve bir kere daha devletle zorlu bir mücadele içine giriyor. Bu anlamda

kaçış, sadece tehlike korkusuna karşı verilen ani bir tepki değil, kişinin eylemine verdiği anlam ve onu meşrulaştırma şekli ile yakından ilişkilidir (Biner, 2016-66).
Göçün bir tercih olduğunu fakat basit ve özgür bir tercih olmadığının altını çizen Sirkeci, göçün göç edeni ve çevresini kısa ve uzun vadede etkileyen ve kumarı andıran bir süreç olarak tanımlar.

Güvensizlik algısı düzeyinin göç kararını belirlediğine dikkat çeken araştırmacılar, bunun çatışma ve göç kararı arasındaki ilişkiyi anlamamızda yol gösterici olacağını algılanan güvensizliğin nasıl göç kararına eriştiğini açıklar. Bu minvalde İran'dan Türkiye'ye göç eden LGBTİ+'ların ülkelerinden ayrılma nedenleri bizlere güvensizlik algısı düzeyi ile göç kararı arasındaki ilişkiyi kurmamıza yardımcı olacaktır.

4.2.Cinsiyet Güvensizliği Bağlamında Hareketlilik

"İnsanlar hayallerinin peşinde hareket edebilirler ya da belli bir tehdit veya kimlikten uzaklaşmak için göç edebilirler" (Oliver & O'Reilly, 2010).

Kişileri hareketliliğe zorlayan çatışma ve çatışmaya kaynaklık eden nedenselliklerin düzey ve süreçlerinin değişkenlik göstermektedir. İnsan hareketliliğin arka planında çok sayıda neden olabileceğini çalışmanın teori bölümünde sıkça değinilmiştir. Bu minvalde İran'dan Türkiye'ye cinsiyet güvensizliği ekseninde hareketlilik kazanan LGBTİ+'ların göç kararını almalarındaki itkiyi toplumsal cinsiyet eşitsizliği içerisinde yer alan cinsiyet güvensizliği bağlamında ele alınacaktır.

"Bir başka çatışma kaynağı cinsiyet güvenliğinden beslenir. Cinsiyet eşitsizli- ği ve geleneksel cinsiyet rolleri yanında istenmeyen kız çocukları ve benzeri çatışma potansiyeli olan konulardır. Bununla ilişkili bir alan da İran gibi bazı göç veren ülkelerde eşcinsellik ve eşcinselliğe karşı tavırlar ve benzer ülkelerden göç eden eşcinseller konusudur" (Spring, 2008; Manalansan, 2006). "Bu çatışmalar çapraz –yani düzeyler arası da olabilir. Örneğin devlete karşı birey veya bireye karşı hanehalkı/aile (mezo) veya bireye karşı birey (mikro) düzeylerinde olabilir." (Sirkeci, 2015)

Bu bölümde çatışmaya kaynaklık eden cinsiyet güvensizliği hareketlilik kararı üzerinden incelenecektir. Görüşmecilerin menşei ülkelerinden ayrılma kararları, bu

kararı alırken içinde bulunduğu durum bizlere LGBTİ+'ların yaşadığı çatışmanın boyutları hakkında bilgilendirici olacaktır. Neda kendisine göç kararına zorlayan çatışmayı şu şekilde anlatıyor:

> *Ailem ve özellikle babam evlenmem için çok ısrar ediyorlardı. Bu baskılar sonucunda Lezbiyen olduğumu aileme söylemek zorunda kaldım. Babam ailesini seven, mantıklı ve her zaman düşüncelerime saygı gösteren bir karakterdi. Lezbiyen olduğumu ailemle paylaşınca bu durumu anlayacaklarını ve bana destek çıkacaklarını düşünüyordum. Ne yazık ki yanıldım, babam "bir haftaya ya evleneceksin ya da seni öldürürüm" dedi.*

İran İslam Ceza Kanunları uyarınca aynı cinsten kişilerin cinsel aktiviteleri suç kategorisinde ele alınıp suçun cezası ölüm, hapis ve kırbaç cezası olarak uygulanmaktadır.

"İran'da suç olarak kabul edilen eşcinsel beraberliklerdeki fiziksel suistimaller aile içinde de devam etmektedir. Örneğin, eşcinsel ve biseksüel kadınlar; aile içi şiddet, zorla evlendirme ve zorla medikal tedaviye uğradıklarını rapor etmişlerdir. Bireyler aile üyeleri tarafından evde dövüldüklerini ancak kendilerinin suçlu bulunmalarından korktukları için tacize uğradıklarını otoritelere bildirmediklerini söylemişlerdir. Hatta cinsel haklar, cinsel eşitlik ve eşcinsellik üzerine tartışmak bile adli ve kolluk kuvvetlerinin şiddetli tepkisiyle karşılanmaktadır" (Kara ve Çalık, 2016).

İran'da eşcinsel ve biseksüel kadınların ilk karşısına çıkan aile içi şiddet oluyor. Şiddet kimi zaman aile içi şiddetin yerine şifacı ya da doktor şiddeti alıyor. İran İslam Cumhuriyeti'nde kadınlara yönelik baskıcı yasaları konu eşcinsel kadınlar olunca daha da keskinleşmektedir. İran'da yaşayan eşcinsel ya da biseksüel kadınların göç kararı alabilmeleri çok eskiye dayanmamaktadır, genelde kadınlar zorunlu evliliğe mahkum edilmektedir. Türkiye'ye çocuğuyla birlikte iltica eden eşcinsel kadın Baran hareketlilik kararını şu şekilde özetliyor:

> *Ailem beni bir kız arkadaşımla öpüşürken gördü ve sonrasında 17 yaşımda zorla evlendirildim, erken yaşta çocuk sahibi oldum. İran'da boşanmak sadece erkeğin hakkı olduğu için boşanamadım. Bahsettiğim yıllarda kızların hiçbir konuda konuşma hakkı yoktu. (20-21 yıl önce) Tanrı beni çok seviyor ve erkelerden uzak kalayım diye beni lezbiyen yarattı diye düşünüyordum. Evlendikten sonra bir erkek ile olamayacağımı*

iyice anladım. Eşim, cinsel olarak aramızda pek fazla bir şey olmadığı için sürekli onu aldattığımı düşünüyordu, bunu başka bir şekilde asla okuyamıyordu, gerçi gerçekliğimi de bilseydi benim kafamı keserdi! Eşimin kafasında sürekli ihanet vardı ve bu nedenle beni sürekli dövüyordu. Her şey çığrından çıkmıştı ya beni öldürecekti ya da ben çocuğumu yanıma alıp İran'ı terk etmeliydim.

"İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2010'daki raporuna göre; İran'daki eşcinsel ve biseksüel kadınlar için aile ve sosyal kontrol mekanizmaları onların güvenlikleri ve iyilikleri için beklide en büyük tehdidi oluşturmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yapılan araştırmada, İranlı lezbiyenlerin ailelerinin onların cinsel yönelimlerini pek çok yönden baskıladıklarını ve kabul edilen toplumsal normlara uydurmaya zorladıkları belirlenmiştir. Lezbiyenler için fark edilme korkusu oldukça haklı bir nedene dayanmaktadır. Toplumsal ve resmi denetimde "sapkın" olarak adlandırlımak geleneklere uymayan kadınlar için kullanılmakta ve kadınlar erkeklerden daha az hareket etme özgürlüğüne sahiptir. Lezbiyenler için aile içi şiddeti, zorla evlendirme ve "zorla tedavi"yi rapor etmek yaygın olarak görülmektedir[33]"

Yukarıda bahsedilen "zorla tedavi" yöntemine maruz kalan Rızvan kendisini göçe zorlayan hikayesini şu şekilde aktarıyor:

Üniversite yıllarımda annem kız arkadaşım olduğunu öğrendi. Öncesinde beni doktor doktor gezdirdi. Kadınlara olan ilgimin doktorla çözülmeyeceğini anlayınca üniversiteyi bitirmek üzereyken, annem evimin eşyalarını sattı ve zorla beni evimize götürdü. Bu arada Kız arkadaşımda büyük sıkıntılar yaşıyor, ailesi ona fiziksel şiddet uyguluyordu. İkimizde hayatımızın en zor günlerini yaşıyor, neler yapabileceğimizi düşünüyorduk. Biri bize kaçmamız gerektiğini, Türkiye'nin mültecilik için uygun bir ülke olduğunu söyledi. Bir ay gibi bir sürede pasaportumu aldım. Eskiden İran'da bir kadının pasaport alabilmesi için ailesinin izni gerekiyordu. Kız arkadaşımla birlikte biraz para ayarlayıp, Tahran'dan İstanbul'a geldik.

[33] Human Righs Watch, "We Are a Buried Generation";Discrimination and Violence aganist Sexual Minorities in İran, 15.December 2010. https://www.hrw.org/report/2010/12/15/we-are-buried-generation/discrimination-and-violence-against-sexual-minorities (Erişim 10.07.2019)

“İran’da transeksüeller için uygulanan yaptırımlar daha farklılaşmakta İran İslam Cumhuriyeti yasalarına göre, transların mental olarak hasta kişiler olarak tanımlanmakta hükümet cinsiyet değişikliği için finansal destek sağlamaktadır. İnsan hakları ve savunucuları ve sivil toplum örgütleri bazı LGBTİ’lere tavsiye verildiğini, yasal ve sosyal sonuçlarından kaçınmak için toplumsal cinsiyet kimliklerinin belirsizliğine rağmen zorla cinsiyet değiştirme ameliyatına girmelerinin söylendiğini rapor etmişlerdir” (Kara ve Çalık, 2016). “Uygulanan cinsiyet değiştirme ameliyatına başvurmamış transeksüeller “homoseksüel” olarak tanımlanmakta ve hukuka ayrı kabul edilmektedir. Bu kişiler ayrımcılık, keyfi tutuklamalar ve gözaltılar, işkence ve pek çok diğer kötü muameleye maruz kalmakta, açık bir hedef konumuna getirilmektedir” (Kara ve Çalık, 2016).

İran’da yaşayan transların yaşadığı sorunlar sadece tıbbi kısımla almamakla birlikte en derin çatışma aile kurumlarında meydana gelmektedir. İranlı bir trans olan Ayda yaşadıkları şu şekilde anlatıyor:

> *Ailem ve toplum baskısı yüzünden yaşadığım ülkeden ayrıldım. Can güvenliğim olmadığı ve çok fazla baskıya maruz kaldığım için Türkiye’ye geldim. Babam biri ile ilişkimin olduğunu anladı. Bir doğum günümde birlikte olduğum biriyle fotoğraf çekinmiştim. O kişi, o fotoğrafı daha sonra benim aileme gösterdi. Ailem her zaman bana çok zarar verdi, bir keresinde babam sıcak su ile beni yakmaya çalışmıştı. Elinden kurtulmak isterken vücuduma geldi.(Vücudundaki yanıkları gösteriyor) Bir-iki kere de beni öldürmeye çalıştılar. Fotoğrafım paylaşıldığında ailem beni bulsaydı kesinlikle öldürürdü. Buraya geldikten sonra da ailemin tehditleri bitmedi, seni bulursak yüzüne kezzap dökeceğiz gibi tehditler devam ediyor. Ülkemde kalsam ailem beni kesinlikle öldürecekti.*

İran'da eşcinsellik için biçilen kurallar bu kadar katı iken translar uyum süreci için devletin finansal desteğe kadar sunması akıllarda soru işaretine denk düşse de İran İslam Cumhuriyeti'nin trans destekleme politikası normatif cinsiyet rollerini yaşatmak üzerine kurulmuştur. İran'da LGBTİ+'lar "tedavi" edilmesi gereken kişiler olarak görülmektedir. Bu tedaviler iki grupta toplanıyor; ilkin onarım tedavisi, bu tedavi şekli

içerisinde uygulanan elektroşok ya da aktif ilaçlar hemcinse duyulan hisleri bertaraf etmeye çalışılıyor. İkinci "tedavi" yöntemi ise, Tüm LGBTİ+'lar ikili toplumsal cinsiyet rollerine uygunluk göstersin diye eşcinsel, biseksüel kadın ya da erkek fark etmeksizin "beden hoşnutsuzluğu" tanısı konularak zorlama ile cinsiyet geçiş ameliyatına gönderilmektedir. Trans olmayan çok sayıda kişi bu uygulamalara maruz kalmaktadır. Trans olanlar ve uyum sürecini tamamlayanlar içinse ailevi ve toplumsal dışlanma artarak devam ediyor. Uyum sürecini İran'da tamamlayan Bita hikayesini şu şekilde anlatıyor:

> *İran'da 5 yıl önce cinsiyet değiştirme ameliyatı oldum, geçiş dönemimi tamamladıktan sonra ailemle özellikle babamla yaşadığım sorunlar artmaya başladı. Cinsiyet değiştirme ameliyatı için çok zor da olsa babamın rızasını aldım yaşadığımız şehir çok küçük bir şehir ve herkes herkesi tanıyor. Ameliyatımdan önce ameliyat olduktan sonra ben ve ailemin yaşadığı sorunların biteceğini düşünüyordum fakat aksine çoğaldı. Bu sefer insanların zarar verme şekli değişti, bakışlar, hareketler daha çok zarar vermeye başladı. Hakkımda söylenen her kötü söz babamın ve 6 tane amcamın kulağına gidiyordu. Babama göre ameliyat olunca hakkımda söylenen bütün kötü sözler bitecekti ve yaşamımız normalleşecekti. Ne yazık ki sözler ve dedikodular bitmek yerine artarak çoğaldı. Babam ile sorunlarımızın artık çözümsüzleştiği bir dönemde babamdan habersiz Türkiye'ye geldim.*

Türkiye'ye göç eden İranlı LGBTİ+ların İran'da yaşadığı çatışma alanları ve düzeyleri farklılaşmaktadır. Çatışmaların yarattığı güvensizlik algısı sadece tek alanda ilerlemektedir, çok az rastlansa da ailesi ile ilişkisinde çatışma yaşamayan kişiler farklı alanlarda farklı çatışma şekillerine maruz kalmaktadır. Ailesi tarafından kabul edilen ve iyi bir eğitim hayatına sahip olan Milad yaşadıklarını şu şekilde aktarıyor:

> *İran'da doktoramı tamamladım, Üniversitede öğretim görevlisi olarak Biyofizik alanında çalıştım. Askere gittim, askerde beş ay kaldım daha sonra muaf oldum. Askerde 17 kilo verdim, durumum ortaya çıkınca askerlikten muaf ettiler ve "sen psikoloji hastasısın hiçbir yerde çalışamazsın" dendi. Bu olaylardan sonra 19 aylık bir ilişkin vardı onu bırakıp Türkiye'ye geldim. Sevgilimi bırakmaya ve buraya gelmeye mecbur bırakıldım.*

"Justice for Iran the Iranian Lesbian and Transgender Network Haziran 2014'teki raporunda, önemli sayıda lezbiyen, gey ve transın cinsel yönelim ve cinsel kimliklerinden dolayı aile üyeleri tarafından pek çok kötü muameleye maruz kaldıkları belirtilmiştir. Dayak, kırbaç ve fiziksel işkence, arkadaşlarıyla görüşmelerinin engellenmesi, toplumdan soyutlama, sözlü saldırı ve ölüm tehdidi de bunlar arasında yer almaktadır. Lezbiyenler ve kadından erkeğe transseksüeller, tehditlerle veya ayarlanmış zorla evliliklerle karşılaşmaktadır. Lezbiyen, gey ve translar İran'da adalet veya destek için müracaat edecekleri yer bulamamakta, aile içinde gerçekleşen rutin şidetten zarar görmeleri, transfobik ve homofobik şiddetin cezasız kalması sonucu daha da teşvik edilir duruma gelmektedir[34]"

"İran güvenlik güçleri, polis ve katı tutumlu yarı polis basij[35], gey olduklarından şüphelendikleri kişilere karşı taciz, yakalama ve gözaltına alma gibi ayrımcı yasalar uygulamaktadırlar. Bu tür olaylar genellikle park ve kafelerde olsa da, İnsan Hakları İzleme Örgütü raporunda, güvenlik güçlerinin evleri basarak toplumsal cinsiyet ifadeleri ve cinsel davranışlarından şüphelendikleri kişileri internet sitelerinden izlediklerini belgelemiştir[36]"

Güvenlik güçleri tarafından yakalanan geylere, bedensel işkencenin yanı sıra tecavüz ve cinsel taciz uygulandığı raporlarda yer almaktadır. Gey olduğu için hapis cezasına çarptırılan Ramtin durumunu şu şekilde özetliyor:

> *İran'da her eşcinsel gibi şiddet, taciz ve tecavüze maruz kaldım. Bunların ötesinde eşcinsel olduğum için hapse atıldım. Beni 2 metrekarelik bir hücreye kapattılar, bilincim yerinde olmadığı için orada kaç gün kaldığımı hatırlamıyorum, 6-7 gün olabilir. Burada*

[34] Justice for Iran& Iranian Lesbian and Transgender Network, Pathologizing Identities, Paralyzing Bodies: Human Rights Violations Aganist Gay, Lesbian and Transgender People in Iran http://6rang.org/english/wp-content/uploads/2014/06/Pathologizing-Identities-Paralyzing-Bodies.pdf (Erişim, 10.07.2019)

[35] İran Devrim Muhafızları Ordusu'nun bir alt koludur ve devlete çalışan gönüllü gençlerden oluşur.

[36] [36] Justice for Iran& Iranian Lesbian and Transgender Network, Pathologizing Identities, Paralyzing Bodies: Human Rights Violations Aganist Gay, Lesbian and Transgender People in Iran http://6rang.org/english/wp-content/uploads/2014/06/Pathologizing-Identities-Paralyzing-Bodies.pdf (Erişim, 10.07.2019)

sadece su veriyorlardı, ellerim, ayaklarım ve gözlerim bağlıydı. Bu bir haftanın içinde bin kere öldüm ve dirildim. Tuvalete gidemediğim için üzerime işemiştim ve bu koku beni boğar hale gelmişti. Bu süre zarfında hala neden konuşmadığımı merak bile etmiyorlardı, kaldığım hücreye sadece ezan sesi koymuşlardı. Benimle tek diyalogları ibne, haramzade gibi küfürler etmek oluyordu. Mahkemem görüldü ve hapishaneye yollandım. 2 ay hapiste kaldım ve yüksek bir kefalet karşılığı serbest bırakıldım. İran'da kalmaya devam etseydim yine kendimi hapishanede bulacaktım ve dayımın yardımlarıyla Türkiye'ye geldim.

İran'da LGBTİ+ yönelik ayrımcılık ve şiddet aile ve yasalarla sınırlı kalmayarak LGBTİ+ların çalışma alanlarına kadar sıçramaktadır. Mahan, iş yerinde gey olduğunun öğrenilmesi iş arkadaşları tarafından bir koza dönüştürülüyor, teşhir olma korkusunun yarattığı güvensizliği Mahan şu şekide dile getiriyor:

İş yerimde LGBTİ+ kimliğim deşifre olmuştu. LGBTİ+ kimliğimin deşifre olması ile can güvenliğim kalmamıştı. Çalıştığım yerin şefi LGBTİ kimliğimi ve HIV ile enfekte olduğumu öğrenince beni tehdit etmeye başladı. Teşhir olmak korkusuyla her şeyimi bırakıp buraya kaçmak zorunda kaldım.

Purya kendisini göçe zorlayan kararı şu şekilde anlatıyor:

İran'da bir yandan çalışıyordum bir yandan kimsenin bilmediği gizli bir hayat yaşıyordum. İşim, arabam, param olduğu için ailem evlenmem için baskı yapıyordu. Ben evliliğe hazır değilim diyordum ama onlara göre her şey tamdı. Evimizin içinde her gün benim evlenmem gerektiğine dair gerilimler yaşanıyordu evlilik konusu daha çok irdelendikçe evlenmek istememin ardındaki nedenin gey olduğum gerçekliğinin ortaya çıkmasından çok korkuyordum. Bir an önce İran'ı terk etmeliydim.

Görüşmecilerin aile-toplum- devlet ekseninde yaşadığı çatışma ve bu çatışmanın neden olduğu cinsiyet güvensizliği ekseninde göç kararlarını verdikleri görülmektedir. Göç kararlarında en etkili olan unsurun aile içi yaşanan gerilimler hatta bu çatışmaların kimi zaman darp, kötü muamele ve ölüm tehdidine kadar uzandığı görülmektedir. Görüşmecilerin çoğunun göç kararlarını güvensizlik düzeyinin en çok arttığı zamanda

ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Kendini koruma mücadelesinin ülkeden ayrılma kararı olarak biçimlenmiştir.

4.3. Hareketliliğin Rotası Türkiye

Araştırmamıza konu olan İranlı LGBTİ+'ların göç kararlarını farklı çatışma türlerinin yarattığı cinsiyet güvensizliği nedeniyle aldıklarını yukarıda ele almıştık, bu bölümde görüşmecilerimizin ülke seçimlerinde yani Türkiye'yi seçme nedenleri ve Türk iltica Sistemi'nin ülke seçimi ile ilişkisi ele alınacak. Bu bölümde ilk olarak Türk İltica Sistemi yapısına ve bu alanda LGBTİ+ları içeren bir uygulamanın olup olmadığına bakacağız. İran, Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Irak, Pakistan, Afganistan ve Türkmenistan ile kara sınırlarına sahip bir ülke olması ve İran'ın komşu ülkelerin içinde Türkiye'nin demokratik yapısı ve LGBTİ+ ayırımcılığının daha az olarak bilinmesi İranlı LGBTİ+'lar için Türkiye'yi çekim noktası haline getirerek çekme kuvveti etkisi göstermiştir. Diğer bir unsur ise Coğrafyada üçüncü güvenli ülkeye geçiş başvurusu yapabilmek için gerekli olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye, Kuzey Irak ve Azerbaycan'da bulunması. Görüşmeciler Azerbaycan'i İran ile yakın ilişkilerinden dolayı güvenli bulmazken, Kuzey Irak'da güven ortamının olmadığını savunuyor. Biner, (2016:78).

"Türkiye'de Mültecilik" isimli Kitabında İranlıların Türkiye tercihini şu şekilde açıklıyor: "İranlı sığınmacılar için Türkiye ilk iltica ülkesidir. Ülkeyi terk etme fikri bireyin aklına ve ajandasına düştüğü andan itibaren, Türkiye varılabilecek ilik nokta, sonrasını düşünmek ve eyleme geçmek için beklenecek ilk durak olarak görülüyor. Bunda şüphesiz coğrafi yakınlığın büyük etkisi var. Özellikle tehlike durumunda ülkeyi terk etmek için en yakın sınır geçme eyleminin hangi şartlarda ve nasıl gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, coğrafi yakınlık sınır geçmenin maddi ve fiziki maliyetini daha uygulanabilir hale getiriyor. Mülteci çalışmalarında bireyin ülkeyi terk etme kararını ancak gideceği yerde kaderini kontrol edebileceğini düşündüğü bir zamanda eyleme geçirdiği belirtilir. Düşüncelerin şekillenme sürecinde bilgiye erişim, bilginin alımı,

dolaşımı ve değerlendirilmesinin, özellikle ülkeden ne zaman nasıl çıkabileceği ve nereye nasıl gidebileceğinin belirlenmesinde kilit bir rol oynadığı iddia edilir." Çalışmamızda görüşmecilerimizin Türkiye'ye geliş nedenlerinde Türkiye'de BMMYK ofisinin varlığı ve kendisinden önce İranlı LGBTİ+ların Türkiye'de yaşıyor olması.

Görüşmecilerden Neda, Baran, Bita, Purya, Rizvan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi'nin Türkiye'de olmasının ve Türkiye üzerinden ABD, Kanada gibi ülkelere yerleştirilen arkadaşlarının yönlendirmeleriyle Uluslararası Korumadan yararlanabilmek ve üçüncü ülkeye geçebilmek için göç tercihlerinin Türkiye olduğunu ifade etmektedirler.

Görüşmecilerden Milad ve Mahan, Türkiye'nin LGBTİ+'lar için özgür bir ülke olduğunu düşündükleri için göç kararlarını Türkiye'den yana gerçekleştirdiklerine dikkat çekmektedirler.

Görüşmecilerden Ayda neden Türkiye'ye göç ettiğini şu cümlelerle açıklıyor:

> *Ülkemden kaçak yollarla dışarı çıkmak zorundaydım ve gelebileceğim en kolay yer burası olduğu için Türkiye'deyim.*

İran'dan hızla bir şekilde çıkması gerektiği için ilk seçenek olarak Türkiye'yi değerlendirdiğini belirten Ramtin, "*Eğer vize talebinde bulunacak kadar zamanın olsaydı, bir Avrupa ülkesine geçip orada iltica başvurumu yapmak isterdim."*

4.3. Sınırın Ardında Güvensiz Bir Bekleyiş

4.3.1. Yeniden Çatışma

"Çatışma, zorunlu göçün ve bunun sonucu olarak da mültecilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur" (Newman, 2003). Savaş, çatışma vb ortamlarda LGBTİ+'ların maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet temelli şiddet türleri, farklılık göstermekte olup; bu durum İranlı Mülteci LGBTİ+'lar için de geçerlidir.

Çatışmanın; çıkar gruplarını, (sosyal) birleşmeleri, kuruluşları meydana getirdiği ya da değiştirdiği ölçüde sosyolojik bir değer kazandığı, prensipte hiç inkar edilmemiştir. Öte yandan sonuçlarına ve beraberinde getirdiklerine başvurmaksızın,

çatışmanın kendisinin bir toplumsallaşma biçimi olup olmadığını sormak, sıradan düşünce tarzları için pradoksal görünüyor olmalıdır (Simmel, 2004).

Öyleyse buradaki öncül, çatışmayı toplumsallaşmanın bir faktörü ve toplumsal değişmenin bir göstergesi olarak düşünmektedir. Bir çatışma en genel anlamıyla, göçmenler ve vatandaşlar arasında; göçmenlerin kendi içlerinde ve göçmenler ile devlet kurumları arasında, kıt kaynakları elde etme rekabeti sırasında ırkçılık biçimini alabilir. "Bir "çatışma bölgesinin kültürel ve ekonomik boyutları (hatta yapısal ve hukuki boyutları) olduğu kadar din, dil yaş ve toplumsal cinsiyet gibi, bir sorunu ifade etmeye yardımcı olan farklı çeşitlilik temelli kategorilerde olabilir."

LGBTİ+'lar çatışmaların yarattığı güvensizlik algısı göç edilen ülkede de devam etmektedir. Çatışmaların yarattığı güvensizlik algısı nedeniyle hareket haline geçen İranlı LGBTİ+'lar, varılan ülkede de çatışma ikliminden etkilenmektedir.

Çalışmada yer alan görüşmeciler Türkiye'ye geliş süreciyle birlikte "yabancı" ve "LGBTİ+" olmalarından ötürü yaşadıkları hak ihlallerine varan ayrımcılıkları bu bölümde dile getirmektedir. İranlı Mülteci LGBTİ+'ların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin ötesinde Şia olmalarından toplumun gözünde "bekar erkek-kadın" olmalarına kadar uzanan ötekileştirme zinciri "ülkenizde savaş yok neden burada" yaşıyorsunuz" sorusuna kadar ilerleyen çatışma sarmalına dönüşmektedir. Çalışma alanlarında ucuz iş gücü olarak görülen İranlı mülteci LGBTİ+'lar, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine dair en büyük sorunu da çalışma alanlarında yaşamaktadırlar. Eşcinsel ve Biseksüel mülteci kadınların yabancı tek başına yaşayan kadın olmalarını "korunaksızlık" olarak algılanması, sözlü ve fiziksel tacize yol açmaktadır.

Neda yaşadıkları zorlukları şu şekilde anlatıyor:

> *Burada hiç kimse ile lezbiyen olduğumu paylaşamam ve paylaşmayı da doğru bulmuyorum kimi noktalarda burası İran'dan da daha kötü bir durumda bunun nedeni insanların çok dinci olması olabilir. Lezbiyen olduğum öğrenilince bir kez işten atıldım diğer seferinde param ödenmedi. Komşular ile sadece selamlaşıyoruz ama bana neden buraya geldiği sormalarına izin vermiyorum. Burada sakallı birisi tarafından defalarca takip edildim, bu olay karşısında korkmaktan başka bir şey yapamadım.*

Cinsiyet güvensizliği algısına sebebiyet veren çatışma altında hareketlilik kararı alan özellikle eşcinsel ve biseksüel kadınlar, her alanda istismara açık hale geliyorlar. Baran'ın hikayesindeki gibi eğer birde çocuklu ve tek başına yaşayan bir kadın olunca bu istismar boyutu kesintisiz ve daha açık bir hal almaktadır. Baran özellikle değişik alanlarda karşılaştığı kişilerin kendisine karşı tavrını şu şekilde özetliyor:

> *Tek başına yabancı çocuklu bir kadınsan, erkekler tarafından sürekli cinsellik olarak algılanıyorsun, ev kiralarken emlakcı ya da işten patronun bu bakış açısına sahip oluyor. Sabah 9'dan akşam 7'ye kadar çalışıyorum, bir inşaat firmasında sekreterlik yapıyorum. Burası başka bir cehennem, sevgilin olabilir ama onunla dışarı çıkamazsın. Yani anlayacağınız bu kadar mücadelenin ardından hala kendim değilim! Burada İran'lı ve şia olmak bile büyük bir sorunken diğer kısma hiç girmiyorum.*

Diğer lezbiyen görüşmecimiz Rızvan'ın Türkiye'de yaşamı Neda ve Baran'dan çok farklı olmamakla birlikte Rızvan'ında hikayesinde baskı ve korku iş yaşamından, yaşadığı apartmana kadar uzanıyor. Mahalleli yaşayan birkaç kişi tarafından evinin taşlandığını ifade eden görüşmeci, kolluk kuvvetlerine yaptıkları bildirimin sonuçsuz kaldığını belirtmektedir.

Eşcinsel ve biseksüel kadınlarda olduğu gibi trans kadınlar içinde bu durum değişmemekle birlikte daha ciddi boyutlara evriliyor, trans görüşmecilerimiz Türkiyeli ve Türkiye'de yaşayanlar tarafından cinsel tacize uğradıklarını fakat bununla ilgili herhangi bir başvuru yapmaktan çekindiklerini belirtmektedirler. Ayda yaşadıklarını şu şekilde ifade ediyor:

> *Burada restoranda çalıştım, sonra beni oradan attılar. "Sen bu işlere uymazsın. Diğer iş için ne kadar istersin ?" dediler. Ülkemde bir taciz durumunda bağırabilirdim, birileri yardıma gelirdi ama burada birilerinin yardım ettiğini görmedim. Mesela biri burada bıçakla birini kesse, bu bunu hak etti, o bunun hakkıydı deniliyor. Burada resmi kurumlarla ilgili hiçbir sorun yaşadım."*

Yaşadıkları ayrımcılık ve taciz karşısında üçüncü ülkeye geçiş dosyalarının olumsuz etkileneceği ve şikayet mercilerinin kendilerinin muhatap alınmadığına dikkat çeken Bita:

İdari makamların birinde çalışan yaşlı bir adam benim dosyam gizli olmasına ve onun bölümünü ilgilendirmemesine rağmen durumumu biliyordu, bir şeyler yaşamak için sürekli taciz ediyordu. Ve bu adama sert davranmak zorunda kalıyordum bu tavrımda bana kurumlardaki evraklarımın gecikmesi olarak geri dönüyordu. Ve yine aynı kişi ev tutuğumuz emlakçıya giderek onlar karı koca değil o evde bir transseksüel yaşıyor diye teşhir etti.

Eşcinsel ve biseksüel erkekler, trans kadınlar, eşcinsel ve biseksüel kadınların Türkiye'de yaşadığı taciz, ayrımcılık hak ihlaleri boyutuna ek olarak ırkçılık üzerinden de ayrımcılığın hedefi olmaktadırlar. Yaşadıkları kente gittikleri bir lokantada aralarında farsça konuştukları için mekan sahibi tarafından kendilerine "İranlılara hizmet vermiyoruz" dendiğini belirten Ramtin, "*Türkiye'de bir eşcinsel olmamdan dolayı tacizden tecavüze kadar her şeye maruz kaldım! Fakat bir İranlı olmamdan dolayı bana yemek dahi verilmedi. İki durumda ayrı ayrı birbirinden çok acı verici."*

İranlı LGBTİ+'lar göç ettikleri Türkiye'de yaşadıkları ayrımcılık ve ötekileştirmeyi yukarıda anlattılar. Toplumun ayrımcılık enstüramlarında dikkat çeken ırkçılık ve cinsiyetçilik söylemlerinin iç içe geçmiş olması. Görüşmelerde sadece bir kişi Türkiye'de kalmak isteyebileceğini belirtmiştir.

4.3.2. Çatışma ve geriye hareketlilik

Çalışma; Göç, Çatışma ve Güvenlik Modeli ile Dinamik ve Sürekli Göç modeline ilişkin örneklemleri de içerisinde barındırmaktadır.

Cohen ve Sirkeci (2011) Göç Kültürleri adlı kitapta daha önce Sirkeci tarafından geliştirilmiş olan Çatışma Modelini (Sirkeci, 2003 ve 2006) birikimli nedensellik modelini[37] de dikkate alarak genişlettiler. Bu modelde, göçün devamlılığı çatışmaların

[37] Endüstrileşmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki giderek büyüyen ekonomik eşitsizliği açıklamak için Gunnar Myrdal (1957) tarafından ortaya atılan kavram Massey tarafından göç alanına ve özellikle göç akımlarının yoğunluğunun açıklanmasıiçin uyarlanmıştır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017). Dünyadaki çeşitli göç akınlarının, köken ve hedef ülkelerdeki toplumsal, politik ve ekonomik dönüşümlere etkisini irdeleyen Massey ve arkadaşları (1993), uluslararası göçün gelişme ya da kalkınma eksikliği tarafından değil bizatihi gelişme ve kalkınmanın kendisince yönlendirildiği düşüncesini öne sürmüştür. Başka bir araştırmasında Massey (1990), göç akışlarındaki değişmeleri başlatan tetikleyici sosyo-ekonomik etkenlerin ardından göçün neden devam ettiğini açıklamak üzere, göç sürecinde ortaya çıkan yeni koşulların bağımsız nedenler olarak işlev gördüğünün vurgulandığı birikimsel nedensellik kuramını öne

ve dolayısıyla güvenliksizlik algısının evrilmesi ile ilişkili olarak açıklanmaktadır. Göçmenler gittikleri yerlerde karşılaştıkları çatışmalara karşılık yeniden göç veya geri dönüş göçlerine yönelebilirler. Göç edilen ülkedeki ayrımcılık, ırkçılık ve çeşitli yapısal veya kurumsal dezavantajlar göç eden birey ve gruplarda güvenliksizlik algısına yol açabilir ve geri dönüşe ya da başka bir ülkeye göçe yönlendirebilir. Göçün devamlılığı aynı zamanda birikimsel nedensellik modelinde de işaret edildiği üzere 'göç kültürleri' üzerinden açıklanır. Göç kültürü yerleştikten sonra çatışma ve güvenlik algısının etkisi azalsa dahi göçlerin devam ettiği görülebilir (Sirkeci ve Göktuna 2019). Göçün devam eden bir olgu olduğunu ve varılacak bir yer ile sınırlı olmadığını ve varılan yerde güvensizlik algısı yaratacak bir çatışmanın tekrar göç kararı aldırmada etken olabileceğini araştırmada dile getirmiştik Bu yörüngede İran'da yaşadığı çatışmanın yarattığı güvensizlik algısı nedeniyle hareketlilik kararı alan İrfan, İran'a gerçekleştirdiği geriye göçü şu şekilde anlatıyor:

> *Ailemin baskısı nedeniyle İran'ı terk etmek zorunda kaldım. Ailem cinsel yönelimi öğrendikten sonra üzerimde "düzeltme" "tedavi" etme amaçlı yöntemler uyguladılar. Evin içinde başımda sürekli bir hoca dualar okumaya başladı, Ailem "kirli" olduğuma ve bu yöntemle temizleneceğime inanıyordu. Onlara göre bu "temizleme" yöntemi işe yaramayınca "tedavi" ile iyileşmek gerektiğine inanıyorlardı. Gey olmama rağmen zorla hormon tedavisi aldırıldım. Bu süreçte ev hapsindeydim ve bu halde daha fazla yaşayamazdım, güven içinde yaşayabileceğim bir ülkeye gitmeliydim ve Türkiye'ye geldim.*

İrfan göç ettiği Türkiye'de yaşadığı olumsuzlukları ve geriye göç hikayesini şu şekide aktarıyor:

> *İran'da ailemle sorun yaşarken burada koskoca bir toplumun karşımda durduğunu gördüm. Aslında biz mülteci LGBTİ+'lar olarak varılan yerde hepimizin hikayesi birbirine benzer, gasp edildim, darp edildim, ucuz iş gücü olarak çalıştırılmama rağmen paramı alamadım… Anlatmak bitmez fakat hayatımda ilk defa kendimi bu kadar ölüme yakın hissettim. Ailemin zulmü ile aklımı kaybedeceğimden korkuyordum, burada ise*

---

sürmüştür. Bu doğrultuda göçmen ağları yaygınlaşmakta, ulusaşırı hareketleri destekleyen kurumlar gelişmekte ve göçmenleri alan ülkede işin ve çalışmanın toplumsal anlamı dönüşüme uğramaktadır (aktaran Kritz, 2007).

ölümden korktum. Türkiye'de bir yıl kaldım ve BMMYK ve Göç idaresindeki dosyamı kapattım, İran'a ailemin yanına döndüm. İran'dan çıktıktan sonra ailemi arayıp bir evin içinde "deli" olarak tutulmaktan ve onlardan kurtulduğumu söylemiştim. Şimdi aileme heteroseksüel rolü yapıyorum, onlara göre Türkiye'de tek başıma zor bir hayat yaşadım ve zorluklar karşısında kendime çeki düzen verdim. Aileme " iyi çocuk" rolü oynuyorum ve güven içinde yaşayabileceğim bir ülkeye gidebilme yolunu arıyorum.

Çatışma, Göç ve Güvenlik Modelinde hem çatışma hem de güven(liksiz)lik bir kesintisiz uzamsallıkta tanımlanır ve bu yolla bireysel tek tük göçlerden Suriye ve Irak örneklerinde görüldüğü gibi kitlesel mülteci göçlerine kadar uzanan bir yelpazedeki insan hareketlilikleri çatışmanın ve güvenliksizlik algısının fonksiyonu olarak açıklanır. Çatışma uzamının bir ucunda işbirliği (yani sıfır çatışma) diğer ucunda ise savaşlar vardır. Bu çatışmaların algıdaki yansıması olan güvenlik ekseninde de güvenlik, göreli güvenlik ve göreli güvenliksizlik ve aşırı güvenliksizlik arasında seyreden bir spektrum öngörülür. Bu bağlamda göç ucu acık ve dinamik bir süreç olarak kurgulanır ve güvenliksizlik algısı veya çatışmanın köken ülke ve varılan ülkede değişken olduğu ve dolayısıyla geri dönüş göçlerinin veya bir üçüncü ülkeye göçlerin de çatışmanın bir fonksiyonu olarak ortaya çıkabileceği ileri sürülür (Sirkeci, 2015).

4.4. Sesimizi Duyun!

İranlı Mülteci LGBTİ+'ların 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü dolayısıyla 2018 yılında Eskişehir, Yalova ve Denizli SGDD-ASAM[38] önünde yaptıkları eylem ile Türkiye'deki durumlarını ve taleplerini dile getirdiler. Türkiye'de sessizce, çaresizce ölüme doğru gittiklerini ifade eden İran'lı LGBTİ+'ların açıklaması şu şekilde: ""Bildiğiniz gibi, 33 aydır Kanada hükümeti, 18 aydır da Amerika hükümeti, LGBT mültecilerin yerleştirilmesini durdurmuş durumda. Bunların haricindeki hiç bir ülke de bizi kabul etmiyor. Pek çok mülteci, 3 sene, 4 sene ve hatta daha uzun süredir Türkiye'de bekliyor. Burası güvenli değil. Türkiye'de LGBT bireylere yönelik homofobik tutum ve saldırılar günden güne artıyor.

[38] Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği.

Devletler ve liderler bizim sesimizi duymuyor. Biz LGBT mülteciler, hiç bir destek almadan bu korkunç şartlarda unutulmuş durumdayız. Biz de aynı sizler gibi insanız. Amerika, Kanada, Avrupa ve Birleşmiş Milletler sürekli LGBT haklarını savunduklarını iddia etseler de, biz LGBT mültecileri kendi halimize terk ettiler. Kendi siyasi çıkarları için insan haklarını tehdit etmekte, göçmen ve mülteci karşıtı politikalar üretmekteler. Ancak gözden kaçırdıkları bir şey var: dünya, bu taraflı ve önyargılı politikaları izliyor, herkes bu adaletsizliğin farkında. Pek çok LGBT mülteci burada mali yardım ve iş izni olmadığı için, ciddi mali sıkıntılar yaşıyor ve kronik depresyon tanısıyla yaşamak zorunda kalıyor. Hepimiz ciddi ruhsal ve fiziksel baskılarla yüz yüzeyiz. Dahası, hiç bir yerleştirilme olasılığı olmadan beklemek bizi daha da çok yıpratıyor. Sessizce, çaresizce ölüme doğru gidiyoruz. .

Biz sesimizi dünyaya duyurmak istiyoruz. Bizi duyan herkesten tek ricamız, özgürlük ve haklar için mücadele veren tüm gruplara, derneklere, bireylere ve siyasilere bu sözlerimizi iletmeniz. Biz İranlı LGBT+ mülteciler sesimizin duyulması için elimizden geleni yapacağız. Twitter fırtınası (Türkiye'deki İranlı LGBTİ+'ları kurtarın) işaretiyle sesimizin duyulmasını sağladı. Bugün, Dünya Mülteciler Günü'nde burada ikinci kez toplanmamızın sebebi, sesimiz daha geniş kitlelere duyurabilmek, talep ve önerilerimizi daha net biçimde ortaya koymak. Bizler yaşadığımız bu korkunç hayattan kurtulmak, hayatımız ve geleceğimizi kurabileceğimiz, barışı ve sevgiyi yayabileceğimiz güvenli bir ülkeye bir an önce yerleştirilmek istiyoruz."

SONUÇ

İran'da aile-toplum-otorite ile yaşanılan çatışmalar ekseninde cinsiyet güvensizliği algısı düzeyine bağlı olarak güvenli üçüncü ülkeye geçebilmek için Türkiye'ye göç eden İranlı LGBTİ+'ların göç kararı bu çalışmaya konu edilmiştir. Yapılan mülakatlarda İranlı LGBTİ+'ların ülkesinde içinde bulundukları hayati tehlike nedeniyle genellikle ani bir kararla Türkiye'ye geldikleri görülmektedir. İranlı LGBTİ+'ların Türkiye'ye göç etme düşüncelerine Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'de ofisinin bulunması ve Türkiye'nin İran'a yakınlığı etki etmiştir.

Türkiye'yi üçüncü güvenli ülkeye geçebilmek için "ara durak" olarak gören LGBTİ+'lar, Türk İltica Sistemi'nde de "geçici" olarak yer alabilmektedir. Buradaki ikiliği açmak gerekirse; Türk İltica Sistemi'ne göre Türkiye'de Şartlı Koruma Statüsüne dahil olan kişiler, üçüncü ülkeye geçene kadar Türkiye'de geçici olarak ikamet etmektedir. Türkiye'de kalıcı olabilmenin şartı mülteci statüsünden yararlanabilmektir fakat Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince Türkiye'nin en fazla göç aldığı ülke vatandaşlarını dışında bırakarak, Avrupa ülkelerinden gelenleri işaret etmektedir. Burada tartışılması gereken soru; Türkiye'nin mülteci tanımlaması göç için bir motivasyon nedeni midir? Yapılan mülakatlarda, görüşmeciler her ne kadar yola çıktıklarında Türk İltica Sistemini bilmeseler de Türkiye'de kalıcı değil geçici olmayı istemektedirler. Görüşmeler sonucunda belki de Türk İltica Sistemi kalıcılık üzerine kurulmuş olsaydı, Türkiye'ye göç etme oranı daha düşük bir seviyede seyredebilirdi sonucuna da varılabilir.

Çalışmada çatışmaların kaynaklık ettiği güvenlik algısı nedeniyle menşei İran'dan Türkiye'ye göç eden İranlı LGBTİ+'lar, kendilerine hareketlilik kararını aldıran unsurlar arasında aile-birey, toplum- birey, devlet-birey arasındaki çatışmalar temelinde gerçekleştiğini belirtmektedir. Görüşmecilerin büyük bir bölümü İran'da kalmaları takdirde aileleri tarafından kendilerine zarar verileceği düşüncesiyle

hareketlilik kararı aldıklarını ifade etmektedir. “Zarar” kelimesi burada bir değişkeni ifade etmektedir. Görüşmecilerin kimine göre bu kötü muamele olarak adlandırılırken kimine göre ölüm tehlikesi olarak addedilmektedir. Türkiye’ye hareketlilik kararı alan İranlı LGBTİ+’lar, yerleştirildikleri uydu şehirlerde de yeni bir çatışma ortamının içinde kalmaktadır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de damgalanan “mülteci” konumunda yer alan İranlı LGBTİ+’lar varılan toplumla yaşanan çatışmada “diğer” taraf olmaktadır. Görüşmelerimizde Türkiye’de yaşadıkları ayrıcılığa da değinen mülteci LGBTİ+’lar, güvenli üçüncü ülkeye geçebilmek için Türkiye’de uzun yıllar bekleme durumunda kalmaktadırlar. Uzun bekleme sürelerinin hayatlarını kurma noktalarında kendilerini belirsizliğin içine sürüklediğine dikkat çeken görüşmecilerden bir tanesi Türkiye’de kalmak istediğini belirten, bir diğer görüşmeci Türkiye’de yaşadığı sorunlar nedeniyle geriye göç gerçekleştirmiştir. Araştırmada yer alan görüşmecilerin söylemleri doğrultusunda İranlı LGBTİ+’ların daha iyi koşullara sahip bir yaşamdan ziyade hayata kalabilmek için göç kararlarını aldıkları sonucuna varılmaktadır. Fakat araştırmamız sonucunda varılan ülkede yaşanan çatışma İranlı LGBTİ+’ların güvensizlik algısı oluşturarak yeni bir hareketlilik kararı almalarına neden olmaktadır.

İnsani güvenlik kavramı etrafında insanların göç etme nedenselliklerine odaklanan bu çalışma, göç çalışmalarında çok yer bulamayan insan hareketliliğinin nedenlerini açıklanabilmesine katkı sunmak amacıyla gerçekleştilmiştir.

Tezin birinci bölümünde çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çalışma göç ve mülteciliğe klasik güvenlik anlayışının “sorun” bakış açısının dışına çıkarak “insani güvenlik” kavramı etrafında göç etme kararını aldıran nedenselliklere odaklanmıştır. İnsan hareketliliğinin nedenselliğinin “çatışmaya” dayandırıldığı bu çalışmada “güvensizlik algısı” kavramını esas alan Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmuştur.

Tezin ikinci bölümünde Türk İltica Sistemi ve Türkiye’ye özgü mültecilik tanımları ele alınırken, LGBTİ+’ların anlatımıyla ırkçılığın cinsiyetçilikle nasıl iç içe geçtiği son bölümde İranlı LGBTİ+’ların Türkiye deneyimleriyle örneklenmiştir.

Güvenli üçüncü ülkeye göç edebilmek için uluslararası korumaya başvuran İranlı LGBTİ+'lar uzun yıllar geçmesine rağmen Türkiye'de geçici özne konumunda bulunmakta. Bu uzun yıllar süren bekleme sürecinin ve Türkiye'de yaşadıkları deneyimlerin umutsuzluk yarattığına dikkat çeken LGBTİ+'lar gelecekleri için büyük endişe taşımaktadır. Güvenlik nedeniyle ülkelerini terk eden İranlı LGBTİ+'lar, yine Türkiye'den güvenlik nedeniyle bir an önce güvenli üçüncü ülkeye yerleşmek istemekteler. Şimdiye kadar Türk İltica Sistemine dahil olan 9 İranlı LGBTİ+'nın dosyasını kapatarak, İran'a döndüğü arkadaşlarınca aktarılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde bu çalışmayı ortaya çıkarabilmek için nasıl bir yöntem izlendiği üzerinde durulmaktadır. Nitel bilgi üretme yönteminin kullanıldığı çalışmada derin odaklı veri toplamayabilmek adına görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada hareketlilik nedenselliğine inebilmek için görüşmecilere İran'dan Türkiye'ye hareketlilik kararını aldıran sorunsal üzerine odaklanılmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde gerçekleştirilen görüşmeler analiz edilmiştir. Görüşme analizleri dört aşamada tamamlanmıştır. Bu dört aşama; Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, Bulguların tanımlanması, Bulguların yorumlanması şeklinde yer almıştır.

Dezavantajlı duruma getirilen gruplarla çalışmak her zaman çokça kısıtlılık içermektedir. Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de mülteci olmak bireyleri dezavantajlı bir konuma sürüklemektedir. LGBTİ+ kimliklerinden birine sahip olmak çok az sayıdaki ülkeler dışında "sorun" teşkil etmektedir ve bireyler dezavantajlı bir konuma sokulmaktadır. LGBTİ+'ların göç etme kararlarıyla şekillenen statüleri varılan toplumda çoğu zaman LGBTİ+ fobi ve mülteci karşıtlığının birleştiği bir nokta da yer almaktadır. Bu nedenle mülteci LGBTİ+ alanında çalışma yürütebilmek zor olmakla beraber kısıtlılıklar içermektedir. Çalışmamda katılımcılara erişimi, görüşmelerin gerçekleşmesini kolaylaştıran durum LGBTİ+ aktivisti olmamdı.

LGBTİ+ alanında ya da mülteci LGBTİ+ alanında çalışma yürüten araştırmacıların, katılımcılara ulaşma süreci, görüşmelerin gerçekleşmesi, görüşmelerde yöneltilen sorular çoğu zaman eleştirilere hedef olmaktadır. Bu alanda çalışma yürüten

biri olarak bu denli mahremiyet ve hassasiyet içeren gruplarla çalışırken, çalışılan grubun özelliklerini iyi tanımak, kültürünü öğrenmek, yöneltilen soruların dikkatli seçiminin araştırmacı ve görüşmeciye iki taraflı yarar sunduğunu belirtmek istemekteyim.

Sonuç olarak; güvenlik algısıyla göç kararı alarak Türkiye'ye göç eden İranlı LGBTİ+'lar, Türkiye'de de yeni çatışma unsurlarıyla karşı karşıya kaldıkları için ikinci bir göç kararlarının hızlı bir şekilde gerçekleşmesi istemekte ya da ülkesine geri dönmektedir. Bu noktada; araştırmacıların mültecileri bir sorun değil bir sonuç olarak değerlendirdiği çalışmaların sayısının artırılması, mülteciliğin bir güvenlik tehdidi değil insani güvenlik kavramı etrafında ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İnsan hareketliliğini sayısal çoklukla anlatmanın yanı sıra insanları hareketliliğe zorlayan nedenlere odaklanan çalışmalarının artması göç kavramının nedenselliğini ortaya çıkışı noktasında göç çalışmalarına büyük bir katkı sunacağı bu çalışma sürecindede ortaya çıkmaktadır. Son olarak, Türk İltica Sitemine tabi olan kişileri kapsayan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun uygulamadaki sorunları tespit edilip, çözüm öneriler oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Altunışık, Remzi - Coşkun, Recai - Bayraktaroğlu, Serkan - Yıldırım, Engin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, İstanbul 2010.

Baklacıoğlu, Nurcan - Kıvılcım, Zeynep, *Sürgünde Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul 2015

Bauman, Zygmumt, Modernite ve Holocaust, İstanbul 2007.

Bermen, Marshall, *Katı Olan Her şey Buharlaşıyor*, İstanbul 1994.

Betts, Alexander, *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*, İstanbul 2017.

Biner, Özge, *Türkiye'de Mültecilik*, İstanbul 2016.

Butler, Judith, *Cinsiyet Belası*, İstanbul 2008.

Buz, Sema, *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik*, Ankara 2004.

Cohen, Jeffrey, H.- Sirkeci, İbrahim *Cultures of Migration: The Global Nature of Contemporary Mobility*, Austin 2011.

Cohen, Jeffrey, H. -Sirkeci, İbrahim - Yazgan, Pınar *Conflict, Insecurity and Mobility*, Londra 2016.

Çalık, Damla - Kara, Hayriye-, *Tekin Olmayı Beklerken: LGBTİ Mültecilerin Ara Durağı Türkiye*, Ankara, 2016.

Erdoğan Murat,- Kaya, Ahmet , *Türkiye'nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla*, İstanbul 2016.

Faist, Thomas, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, İstanbul 2003.

Fichter, Joseph, *Sosyoloji nedir?,* İstanbul 1996.

Foucault, Michel, *Biyopolitikanın Doğuşu*, İstanbul 2003.

Foucault, Michel, *Cinselliğin Tarihi*, İstanbul 2003.

Foucalt, Michel, *Özne ve İktidar*, İstanbul 2016.

Gezici, Meral, *Göç Psikolojisi*, İstanbul 2017.

Giddens, Anthony, *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, İstanbul 2010.

Goffman, Erving, *Damga***,** Ankara 2014.

Kaya, Ahmet, *İslam, Göç, Entegrasyon,* İstanbul 2016.

Kelner, Douglas – Best, Seteven, *Postmodern Teori*, İstanbul 2016.

Kirk, Jerome-Miller, L. Marc, Realiability and Validity in Qualitative Research, Beverly Hills, 1986.

Koser, Khalid, *International Migration: A Very Short Introduction,* New York, 2007.

Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü,* Ankara 1999.

Miller, Mark- Stephen Castles, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul 2008.

Öner, Aslı - Öner, Gülfer, *Küreselleşme Çağında Göç*, İstanbul, 2016.

Scott, Joan, *Toplumsal Cinsiyet :Faydalı Bir Tarihsel Analiz*, İstanbul 2011.

Simmel, Georg, *Modern Kültürde Çatışma*, İstanbul, 2004.

Şaylan, Gencay, *Postmodernizm,* İstanbul 2003.Wallace, Ruth- Wolf, Alison, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, İzmir 2004.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul 2013.

Dergiler

Aras, Gökalp, "Biyopolitik Bir Nüfus Politikası Olarak Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Rejimi ve Sınırlarda Ölüm Siyaseti", *Nüfus Bilim Dergisi* Sayı: 36 Ankara 2017 s.67-102.

Bach, Robert (2003), "Global Mobility, Inequality and Security," Journal of Human Development, 4 (2): s. 227-245.

Butler, Judith, "Bedenler ve İktidar, Tekrar" *Cogito Dergisi*, Sayı: 70-71, İstanbul, Yaz 2012 s.275-290.

Cohen, Jeffrey - Sirkeci, İbrahim,, "Hareketlilik, Göç, Güvensizlik" *idealkent,* Sayı 15, Ocak 2015, s. 8-21, 2015.

Crepeau, Nacache, - I.Atak (2007), "International Migration: Security Concerns and Human Rights Standars", İnternational Migration Rewiew, 36 (1): s.7-14.

Düvell, Franck, “Crossing the Fringes Of Europe: Transit Migration in the EU’s Neighboour Eisentadt, Shmuel N, “Multiple Modernites”, Deaddalus, Cilt129, No.1, 2000.

Eagly, A. H./Wood, W./Diekman, A.B. (2000), “Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal,” Eckes, T./ Trauther, H. M. (eds.), The Developmental Social Psychology of Gender (Mahwah, New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates, Publishers).

Göktuna Yaylacı, Filiz - Sirkeci, İbrahim,, “Küresel hareketlilik çağında göç kuramları ve temel kavramlar.” *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler,* 20019 s.15-39.

Grosz, Elizabeth, “Queer Öznelliği Yeniden Düşünmek” *Cogito Dergisi*, Sayı:65-66, İstanbul, Bahar 2011 s.8-36.

Haggerty, Kevin, (2004) “Ethics creep: Governing social science resaerch in the name of ethics” Qualitative Sociology, 27 (4), 391-414.

Kara, Hayriye, “Türkiye’deki Sığınma Sistemi ve LGBTİ Mülteciler”, *Ayrıntı Dergi*, İstanbul, Sayı:2017, Ağustos-Eylül 2017 s. 23-30.

Kayrotis Georgios, (2007) “European Migration Policy in the Aftermath of Semtemper 11:The security-migration nexus”, Innovation, 20 (1): s.1-17.

Koca, Burcu, “Biyopolitika, Güvenlik ve Forentex’in Türkiye Yunanistan Sınırındaki Rolü”, *Göç Dergisi,* Göç Dergisi, 2014, vol. 1, 57-76.

Millbank, J., Berg, L.,Constructing the Personal Narratives of Lesbian, Gay and Bisexual Asylum Claimants Journal of Refugee Studies, Vol. 22, No. 1, 2009.

Newman, Edward, “International Security, and Human Vulnerability: Introduction and Survey”, Edward Newman and Joanne van Selm (eds.), Refugees and Forced Displacement: International Security, Human Vulnerability, and The State, United Nations University Press, New York, 2003, 3-31.

Oliver, Caroline- Karen O’Reilly (2010). A Bourdieusian analysis of class and migration: Habitus and the Individualizing Process Sage Jurnals 44 (1): 49–66.

Ravenstein, Ernst, G. 1889. “The laws of migration”. Journal of the Royal Statistical Socie-ty 52 (2): 241–301.

Rockmore, Tom, 1989 "Modernity and Reason: Habermas and Hegel" Man and World, Vol. 22. S.233-246

Shakhsari, Sime (2014) *“The queer time of death: Temporality, geopolitics, and refugee rights”* Sage Jurnals Sexualities , Vol. 17(8) 998–1015.

Sirkeci, İbrahim, “Transnasyonal Mobilite ve Çatışma”, *Migration Letters*, Sayı: 9, Aralık 2012 s. 353 – 363.

Sirkeci, İbrahim- Utku, Deniz- Yüceşahin, Murat, “Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi” *Journal of Economy Culture and Society*, Sayı: 59, 2019, s.199-226.

Somersan, Semra, “Çokkültürlülük İçin Asgari Öneriler”, *Toplumbilim Dergisi: Kültürel Çalışmalar Özel Sayısı*, Sayı:14,İstanbul 2001 s.33-54.

Stivachtis, Yanis, (2008), “İnternational Migration and the Politics of Identity and Security”, Journal of Humanities and Social Sciences, 2 (1): s. 1-24.

Taylor, D. “Modernliğe Karşı Durmak: Irk ve Irkçılık Konularında Foucault ve Arendt” *Cogito Dergisi*, Sayı: 70-71, İstanbul, Yaz 2012 s.140-162.

Makaleler

Genç, Merve, *Modern Bir Ayrıcılık Pratiği Olarak “Yeni Irkçılık” ve Göçmenlik,* 2018.